

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Interdisciplinarni studij Kultura i turizam

IVAN STEFANOVIĆ

PULA KAO DESTINACIJA KULTURNOG TURIZMA

Završni rad

Pula, svibanj 2017. godine

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Interdisciplinarni studij Kultura i turizam

IVAN STEFANOVIĆ

PULA KAO DESTINACIJA KULTURNOG TURIZMA

Završni rad

JMBAG:, redoviti student

Studijski smjer:

Predmet:

Znanstveno područje:

Znanstveno polje:

Znanstvena grana:

Mentor:

Pula, svibanj 2017. godine

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani Ivan Stefanović, kandidat za prvostupnika Kulture i turizma ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

U Puli, 15. svibnja 2017. godine

Potpis

Ivan Stefanović

IZJAVA
o korištenju autorskog djela

Ja, Ivan Stefanović dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom "Pula kao destinacija kulturnog turizma" koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, 15. svibnja 2017. godine

Potpis

Ivan Stefanović

SADRŽAJ

UVOD.....	1
1. KULTURNI TURIZAM	2
1.1. KULTURA I KULTURNA BAŠTINA.....	2
1.2. VRSTE KULTURNIH TURISTA.....	6
1.3. POVIJEST I DOSADAŠNJA ISTRAŽIVANJA I ASPEKTI KULTURNOG TURIZMA.....	8
2. KULTURNI TURIZAM I ODRŽIVI TURIZAM.....	12
2.1. ODRŽIVI TURIZAM.....	12
2.2. KULTURNI TURIZAM ZA RAZVOJ ODRŽIVOG TURIZMA.....	13
3. IDENTIFIKACIJA TURISTIČKIH RESURSA I ATRAKCIJA PULE.....	20
3.1. KULTURNO POVIJESNI RESURSI GRADA PULE.....	20
3.1.1. SPOMENICI PULE.....	20
3.1.2. GRAĐEVINE PULE.....	28
3.1.3. TRGOVI PULE.....	33
3.1.4. CRKVE PULE.....	34
3.1.5. UTVRDE.....	37
3.2. RESURSI BAZIRANI NA DOGAĐANJIMA GRADA PULE.....	42
4. IZAZOVI RAZVOJA KULTURNOG TURIZMA GRADA PULE.....	48
4.1. VIZIJA KULTURNE STRATEGIJE.....	49
4.2. MISIJA KULTURNE STRATEGIJE.....	50
4.3. AKTIVNOSTI KULTURNE STRATEGIJE KOJE MOGU DOPRINIJETI RAZVOJU KULTURNOG TURIZMA.....	50
5. PRIJEDLOG MANIFESTACIJE “FESTIVAL GROŽĐA I VINA 2018”	52
5.1 Sažetak projekta “FESTIVAL GROŽĐA I VINA 2018”.....	54
ZAKLJUČAK.....	56
LITERATURA.....	57
PRILOG 1. Opisni obrazac projekta “Festival grožđa i vina 2018.”.....	58
PRILOG 2. Financijski obrazac projekta “Festival grožđa i vina 2018.”.....	69
SAŽETAK.....	71
SUMMARY.....	72

UVOD

Izraz destinacija dolazi od lat. *destinatio*, što znači odredište ili mjesto u koje se putuje. Na temelju analize brojnih definicija turističke destinacije u domaćoj i stranoj literaturi smatra se primjerenim definirati je kao turistički organiziranu i tržišno prepoznatljivu jedinicu, koja skupom svojih turističkih proizvoda potrošačima nudi cjelovito zadovoljenje turističke potrebe. (Križman Pavlović 2008:57). S obzirom da za karakterizaciju neke prostorne jedinice turističkom destinacijom nije presudna njezina veličina ni geopolitičke granice, već sposobnost privlačenja turista i cjelovitost zadovoljenja kompleksne turističke potrebe, Pula ima sva obilježja turističke destinacije.

Sama geografska pozicija Pule daje joj temeljne komparativne prednosti. Smještena točno na pola puta od Ekvatora do Sjevernog pola, uživa izuzetno pogodnu blagu, mediteransku klimu, a dodatna prednost su blizina i dobra prometna povezanost s emitivnim tržištem Europske unije (zračna luka i istarski ipilon). Bezbroj puta osvajana tijekom svoje burne povijesti, Pula danas, sa svojom sadržajnom kulturnom i povjesnom baštinom, ima predispozicije da učini iskorak na šestomjesečni turizam temeljen na diverzificiranoj ponudi (Strategija razvoja turizma grada Pule 2016.-2020.).

Cilj ovoga rada je predstaviti i opisati kulturno bogatstvo grada Pule, te utvrditi koristimo li ga efikasno, da li ga čuvamo, može li se produžiti turistička sezona u Puli uz pomoć kulture. Prvi dio rada objašnjava što je to kulturni turizam i kako se on uklapa u kulturnu i turističku strategiju Grada Pule. Opisati će se sva materijalna i nematerijalna kulturna baština Grada Pule kao resurs razvoja kulturnog turizma, a na kraju ću predstaviti vlastitu ideju jednog projekta koji bi doprinio stvaranju identiteta Pule kao destinaciji kulturnog turizma.

1. KULTURNI TURIZAM

1.1. KULTURA I KULTURNA BAŠTINA

Problematikom definiranja kulture bavili su se mnogi istraživači, a ulaskom u pojedinosti njezina definiranja otvara se niz drugih tema. Vrlo je važno kulturu promatrati kao proces jer je i turizam dinamična pojava; oboje se kontinuirano mijenja. Upravo te njihove dimenzije nestatičnosti otežavaju njihovo definiranje jer se pojam vrijednosti i shvaćanja kontinuirano mijenjaju. Dinamičnost kulture Franz Schouten izražava na slijedeći način: Procesi kulturne razmjene postoje otkad postoji i kultura. (Jelinčić 2009:25) Svaka se kultura u svijetu oblikovala kontinuiranim procesom uzimanja i davanja. Kultura je fenomen koji se konstantno razvija, to je živući identitet. Ona je dinamičan model, a pokušavamo li je ukalupiti u statičan oblik, prestat će postojati kao izvor inspiracije. (Jelinčić 2009:26) Želimo li kulturu definirati u odnosu na turizam, izuzetno će nam važno biti njezino široko shvaćanje načina života zajednice:

Kultura se odnosi na skup vrijednosti, vjerovanja, ponašanja, simbola (npr. tradicija, običaja, odijevanja i umjetnosti) i oblika naučenog ponašanja lokalne zajednice. (Jelinčić 2009:26) Može biti definirana i kao „način života“ koji društvo dijeli, a koji se prenosi s generacije na generaciju i za koji se smatra da je tipičan za određenu društvenu skupinu. Ona pokriva mnogo aspekata života zajednice, kako prošlih tako i sadašnjih. Kada govorimo o prošlosti, ona se odnosi na pitanje baštine, a taj pojam uključuje prenošenje s prošlih na sadašnje generacije. On uključuje jedinstvena, prirodna, povijesna i kulturna postignuća određenog područja i ljudi koji na njemu žive, koja se pamte ili čuvaju kako bi ih sadašnje i buduće generacije mogle iskusiti. Takva definicija kulture, odnosno baštine kao njezina aspekta ne ističe posebno materijalne oblike kulture, iako široko definirani pojmovi „vrijednosti“ i „načina života“ taj aspekt mogu obuhvaćati.

Upravo vezano uz turizam, koji posjetitelju omogućuje da spozna i materijalnu i nematerijalnu kulturu receptivne zajednice, kultura se može definirati kao ukupnost materijalnih i duhovnih vrijednosti koje je čovjek stvorio u svojoj društveno povijesnoj

praksi, u svome svladavanju prirodnih sila, razvoju proizvodnje te tijekom rješavanja društvenih problema.

Jedan od najaktivnijih teoretičara kulturnog turizma Greg Richards kulturu definira kao kompleksnu cjelinu koja se temelji na organizacijskom konceptu širokog spektra „načina života“ Inzistiranje na tako širokom određenju kulture izuzetno je važno jer, kako će se kasnije pokazati kod definiranja kulturnog turizma, nije moguće spoznavati samo materijalne oblike kulture receptivne i emitivne zajednice, već nas svakodnevna interakcija gosta i domaćina neizravno uči elementima kulture „Drugoga(Jelinčić 2009:27)“.Slično Richardsu koji pod kulturom razumijeva način života, teoretičar kulture Raymond Williams nastojao je demokratizirati kulturnu teoriju dodatnu isključujući iz koncepta kulture samo na elističke aspekte. Uglavnom se bavio konzervatizmom i elitizmom kulturne politike, koja je prevladala u Velikoj Britaniji. Suprotno tome, zagovarao je kulturne aktivnosti i interese masa, osobito radničke klase i ruralnih zajednica, i tvrdio je da je kultura obična: to je osnovna činjenica. Svako ljudsko društvo ima svoj oblik, svrhu i značenja, što se izražava putem institucija u umjetnosti i učenjem. Smatrao je da kultura označava sve načine života odnosno zajednička značenja dok su umjetnost i učenje posebni procesi otkrivanja i kreativnog napora. Prema tome, kultura se promatra kao način života određenog naroda ili društvene grupe te ima razlikovna svojstva i sustave značenja, a uključuje sve oblike društvene aktivnosti te umjetničke i intelektualne aktivnosti (Jelinčić 2009:28). To je sveobuhvatna definicija jer pokriva razvoj individualne kulture i kulturne skupine, ističući važnost baštine i tradicije, ali i suvremene kulture i životnog stila. Kultura nije samo umjetnost, odnosno estetski sud izabrane manjine koja je obrazovana kako bi znala cijiniti određene kulturne aktivnosti; ona uključuje život i interese običnih ljudi, građana, seljaka, urođenika i useljenika, umjetnika i obrtnika (2009:28). Prema Wiliamsovu pojmu kulture kao pluralnog koncepta možemo pronaći i u radovima mnogo ranijeg teoretičara Johanna Gotfrieda von Herdera, koji kulturu, percipira kao *osobiti način života a ne kao univerzalnu vrijednost*. On se suprostavio ideji europocentrične univerzalne kulture, koja se često definirala u odnosu na kolonijalne “Druge”, tvrdeći da se svaki narod (društvo, etnička skupina, jezična zajednica) može razlikovati prema 'čitavom načinu života', prema

običajima, životnom stilu, tradiciji (2009:29). Recentni teoretičari kulture skloni su prihvaćanju pluralnog koncepta kulture i priznaju raznolikost te hibridnost raznih kultura. Kultura se stvara povezivanjem raznih lokalnih kultura te razvijanjem kultura koje ne potječu samo sa jednog teritorija, a sve one postaju supkulturama (2009:29). Hibridnost kultura rezultat je povijesnih migracija i teritorijalnih interakcija raznih naroda.

Pojam kulturne baštine također je vezan uz pojam kulturnog turizma, kao jedan od njegovih najsnažnijih resursa. UNESCO, kao međunarodna organizacija s relevantnim *curriculumom* u sustavnom proučavanju baštine i organiziranju aktivnosti vezanih uz nju. Nudi definiciju kulturne baštine koju ćemo uzeti kao referentan primjer. Budući da kulturu želimo definirati u odnosu na turizam, korisno je proučiti upravo socio-kulturne aspekte turizma. Stoga treba promotriti sve sudionike koji se javljaju u turizmu. U kulturnom kontaktu važno je razlikovati lokalno stanovništvo i njegovu kulturu, turiste i turističku kulturu (zajedničku većini turista), rezidualnu kulturu (jedinstvenu za svako turističko tržište), turističke djelatnike (koji pružaju uslugu turistima i djeluju kao posrednici između domaće i gostujuće populacije), njihovu menadžersku i poslovnu kulturu itd (Jelinčić 2009:29). U turizmu se miješaju ljudi i kulture, oblici i snage svojstvene svakoj pojedinačnoj lokalnoj zajednici, odnosno turistima, a bolje razumijevanje tih kultura dovest će nas do shvaćanja turizma kao faktora promjene u samoj zajednici, ali i izvan nje. Često se pretpostavlja da je kultura koju turisti nose sa sobom 'donesu' na godišnji odmor njihova vlastita kultura, odnosno kultura njihove zemlje, a da je kultura s kojom su u kontaktu kultura zemlje/države u kojoj borave. Takvo shvaćanje često vodi k stvaranju stereotipa (Jelinčić 2009:30). Kultura se, prema tome, u odnosu na pojam turizam može definirati kao ukupnost materijalnih i duhovnih vrijednosti u oblasti turizma te stupanj čovjekova poznavanja tih rezultata, što uključuje u sebi poglede, odnose, rizike, ponašanja ljudi, bilo turista, bilo nositelja turističkih usluga svih vrsta (Jelinčić 2009:30).

Pojam kulturne baštine također je vezan uz pojam kulturnog turizma, kao jedan od njegovih najsnažnijih resursa. UNESCO, kao međunarodna organizacija s relevantnim *curriculumom* u sustavnom proučavanju baštine koju ćemo uzeti kao

referentan primjer. U Konvenciji za zaštitu svjetske kulturne i prirodne baštine iz 1972. godine baština je pragmatično definirana:

Kulturna baština odnosi se na spomenike, skupine građevina i lokaliteta koji imaju povijesnu, estetsku, arheološku, znanstvenu, etnološku ili antropološku vrijednost. Tri su glavne komponente Konvencije pri definiranju kulturne baštine (Jelinčić 2009:31).

1. Spomenici: djela arhitekture; monumentalna djela iz područja skulpture i slikanja; elementi ili strukture arheološke prirode; crteži, pećine i prebivališta; kombinacije obilježja izuzetne univerzalne vrijednosti, povijesne, umjetničke ili znanstvene;
2. Skupine građevina: skupine samostojećih ili povezanih građevina koje zbog svoje arhitekture, homogenosti ili položaja u okolišu posjeduju izuzetnu univerzalnu vrijednost, povijesnu, umjetničku ili znanstvenu.
3. Lokaliteti: čovjekova djela ili kombinirana djela prirode i čovjeka te područja arheološke lokalitete izuzetne univerzalne vrijednosti, povijesne, umjetničke ili znanstvene. Ograničenost je te definicije u tome što se ona odnosi samo na materijalnu dimenziju kulture (Jelinčić 2009:32). Konvencija definira i prirodnu baštinu radi potrebe upisivanja lokaliteta na Listu svjetske baštine. Kako je konvencija na snazi još od 1972. godine i nije se znatno mijenjala, a s vremenom je došlo do promjena u istraživanju baštine, i UNESCO se prilagodio novim uvjetima, pa uvodi i termin nematerijalne baštine (Jelinčić 2009:32). Ta vrsta baštine u prvom redu označava praksu, prezentaciju i ekspresiju, kao pridružena znanja i neophodne vještine koje zajednice skupine i u pojedinim slučajevima, pojedinci prepoznaju kao dio svoje kulturne baštine (Jelinčić 2009:32).

1.2. VRSTE KULTURNIH TURISTA

Poznavanje tipologije kulturnih turista osnova je za stvaranje strategija razvoja kulturnog turizma na lokalno, regionalnoj i nacionalnoj razini kako bismo znali kojem se tržištu obraćamo.

Postoji još jedna tipologija kulturnog turizma koja razlikuje tri vrste kulturnih turista. Ona je poslužila za izradu Strategije razvoja kulturnog turizma u Hrvatskoj, a razlikuje:

- *Turista usputne ili slučajne motivacije* (privučenog kulturom). On u načelu nema nikakvu kulturnu motivaciju i najčešće je masovni turist, iako drugi oblici turizma nisu isključeni
- *Must see Turista* (inspiriran kulturom), čija je motivacija izrazito kulturna, ali se usmjerava samo prema velikim kulturnim događajima koji su u trendu. To su obično velike izložbe (Picasso u Beču) ili koncert (Tri tenora). Taj tip turista često se povezuje s bogatijim, "novopečenim" kulturnim interesentima i ne predstavlja stalno tržište jer njegova motivacija ne počiva na dubljem znanju i interesima
- *Pravoga kulturnog turista* (motiviran kulturom), čija je osnovna motivacija za putovanje kultura. Taj tip turista prisustvuje izrazitim kulturnim događajima i posjećuje kulturne atrakcije, a izbor destinacije obično ovisi o njegovim specijaliziranim interesima. (Jelinčić 2009:41-50)

Posljednje je desetljeće 20. stoljeća obilježeno promjenama vrijednosti, životnog stila i demografije stanovništva, što je rezultiralo i profiliranjem novog tipa turista i njegovih potreba. Bolje obrazovanje i veće iskustvo u putovanjima te veća informiranost glavni su čimbenici drugačijeg odnosa suvremenog turista spram turističke destinacije. Promjene se mogu opisati po kategorijama na slijedeći način:

1. Vrijednosti

- Od „imati“ prema „biti“
- Činjenje stvari iz čistog zadovoljstva, zabave
- Osjetljivost spram okoliša

- Cijeni se različitost
- „high touch“
- Potraga za izvornim i prirodnim

2. Životni stil

- Fleksibilno radno vrijeme
- Veći dohodak
- Više slobodnog vremena
- Zdraviji život
- Učestaliji, ali kraći odmori
- Putovanje je način života

3. Demografija

- „prazno gnijezdo“ – bračni par s osamostaljenom, odraslom djecom
- Starenje populacije
- Manja kućanstva
- Više samaca i parova

Promjene u navedenim kategorijama dovele su i do promjena u odnosu koji turisti imaju spram turističke destinacije (Križman Pavlović 2008:79).

Iskustvo, novost, aktivnost i edukacija osnovne su odlike putovanja koje zahtijeva novi tip *postmodernog* turista. Analogno takvoj potražnji, turističko se tržište sve više segmentira na specijalizirane oblike, a među raznim oblicima turizma, kulturni turizam zauzima značajno mjesto.

Postmoderni turist na put kreće s točno razrađenom vizijom u kojem obliku života lokalne zajednice želi sudjelovati, ima posebne interese koji unaprijed određuju odabir destinacije koja mu je u stanju to ponuditi, a u samoj destinaciji ne očekuje pasivan odmor, već aktivno razvijanje vlastitih interesa komplementarno lokalnim različitostima.

Prema tome, i turistička ponuda zahtijeva sve veće profiliranje u skladu sa specijaliziranim oblicima turizma. Budući da je trend financijskog nepodupiranja kulturnog sektora od strane države u Europi već poprilično uzeo maha, taj sektor svoju izuzetnu priliku u tržišnoj utakmici vidi upravo u razvoju turizma.

Postaje očito kako za takav oblik turizma nije dovoljno upregnuti smještajne kapacitete i ponuditi prirodne ljepote, već za zahtjevnog turista treba organizirati jednako zahtjevan i kvalitetan kulturni program. (Jelinčić 2009: 51-58).

Upravo u cilju podizanja kvalitete iz područja kulture i turizma te njihove sinergije u razvoju kulturnog turizma Pule, nastala su dva značajna dokumenta: Strategija razvoja turizma Grada Pule 2016.-2020. i Kulturna strategija Grada Pule 2014.-2020.

1.3. POVIJEST I DOSADAŠNJA ISTRAŽIVANJA I ASPEKTI KULTURNOG TURIZMA

Kulturni turizam sintagma je koja je u akademskom smislu ušla u uporabu 80-ih godina prošlog stoljeća, kada se javlja trend prepuštanja kulture tržištu zbog nemogućnosti da se ona financira iz državnog proračuna (Jelinčić 2009:52). Početak razvoja kulturnog turizma istraživačima je nepoznat iz nekoliko razloga: svako putovanje može se iskazati kao kulturno jer putnik namjerno ili slučajno, neminovno upoznaje kulturu s kojom na putovanju dolazi u kontakt. Osim toga za prve se individualne putnike još iz pretkolumbovskog doba može reći da su bili kulturni turisti, jer je putovanje u to vrijeme bio privilegij bogatih, a osnovni motiv putovanja, osim ratovanja i vjere, bilo je upoznavanje kultura i destinacija koje su drugačije od vlastite (Jelinčić 2009:52). No kako je u to vrijeme putovanje bilo rezervirano za više klase, ne možemo govoriti o masovnim putovanjima ni o masovnom turizmu. Tek 50-ih godina 20. stoljeća masovni se turizam se snažno razvija i postaje `pravom` svakog čovjeka. 1980-ih godina 20. stoljeća počinje i akademsko istraživanje teme kulturnog turizma, kako bi se na optimalan način iskoristili kulturni resursi u turizmu i kako bi se osigurala kvaliteta turističke ponude, ali i zaštita odnosno očuvanje materijalne i duhovne kulture kao izraza identiteta receptivne zajednice. Kulturnim se turizmom smatra novo tržište nastalo fragmentacijom potražnje i stvaranjem tržišnih niša. Smatra se da su turisti motivirani kulturom obrazovaniji, da više troše i da su lojalni potrošači, čiji će interes i potražnja i dalje rasti. Činjenica je da je kulturna ponuda doživjela ekspanziju, evidentnu, između ostaloga, i po povećanju broja novih muzeja

(Jelinčić 2009:54). Njihova orijentacija potaknula je međusobnu suradnju dvaju sektora, kulture i turizma. Za mnoge destinacije kulturni je turizam mehanizam ekonomske regeneracije i očuvanja kulturne baštine (Jelinčić 2009:54). Iako je kulturni turizam najbrže rastuće tržište Europe, empirijski su dokazi za to rijetki. Podaci iz jednog ATLAS-ova istraživanja provedena na primjeru Rotterdamskih kulturnih događaja iz 2001. godine govore da porast kulturnog turizma proizlazi iz sve veće ponude kulturnih atrakcija i rastućeg broja turista. Rast tržišta istodobno je praćen i segmentacijom tržišta, ali i porastom konkurencije. U takvoj konkurenciji nove destinacije teško mogu privući turiste, no otvaraju im se nove mogućnosti (Jelinčić 2009:55). Spomenuto ATLAS-ovo istraživanje nije usamljeno kada je riječ o rezultatima koji govore o kulturnom turizmu kao jednom od najbrže rastućih turističkih sektora, no s druge strane ti su rezultati teško dokazivi (Jelinčić 2009:55). Naizgled paradoksalna tvrdnja, no ipak se pokazuje kao rezultat istraživanja. Razloge takvim rezultatima nalazimo u više faktora. Prvi od njih je svakako percepcija turista koji rijetko kao motivaciju svog putovanja navode kulturu, odnosno kulturni odmor, iako je kultura bila sastavni dio njihova putovanja. Posjetitelji koji su intervjuirani u sklopu ATLAS-ova projekta na 69 kulturnih lokacija tijekom 2001. i 2002. godine većinom su bili turisti. Oko 28% ispitanika živi ili radi u mjestu u kojem se nalazi kulturna atrakcija koju su posjetili, nešto manje od 40% bili su strani turisti, a 32% domaći turisti (Jelinčić 2009:55). Usprkos važnosti turista u ukupnoj masi posjetitelja svi se turisti ne izjašnjavaju kao 'kulturni turisti', dok nešto veći udio turista smatra svoj odmor gradskim odmorom (25%) ili 'kružnom turom' (25%) Slično je istraživanje provela TIA u razdoblju od 1997. do 2001. godine koje bilježi da 65% odraslih turista koji posjećuju SAD uključuje umjetnost, kulturu, povijest ili baštinu u svoje putovanje (Jelinčić 2009:55). Osnovna motivacija za putovanje nije kultura, ali znatan broj turista koristi se kulturnim resursima kao tržišnom nišom, odnosno kao dodatnom ponudom na svom putovanju. Međutim važno je naglasiti kako čak 32% turista, prema spomenutom istraživanju, produžuje svoj boravak do čak tri dana kako bi uključili kulturno umjetničke programe u svoje putovanje. To nam govori o važnosti kulture kao dodatne ponude ponude na putovanjima, ali i o sazrijevanju turista o kulturi o kulturi lokalne zajednice u samoj destinaciji, a ne prije putovanja, što je bitan

podatak za buduće planiranje turističkih programa i njihovu promidžbu (Jelinčić 2009:56).

ATLAS-ovo istraživanje u segmentu utvrđivanja u kojem trenutku turisti odlučuju o posjetu kulturnim atrakcijama pokazuju sljedeće podatke: 55% odluku je donijelo prije odlaska na put. Atrakcija funkcionira kao 'glavni marker' putovanja. Više od 15% odlučilo se za posjet atrakciji tijekom putovanja ('tranzitni marker'), a 30% odlučilo je posjetiti atrakciju kad stignu u destinaciju ('bliski marker'). Ti rezultati upozoravaju kako je važno da atrakcija privuče pozornost turista prije putovanja. Budući da je malo vjerojatno da će se kulturna atrakcija sama reklamirati u inozemstvu, u razvoj kulturnog turizma važnu ulogu ima ujedinjena promidžba. Iako turisti sami sebe ne smatraju 'kulturnim turistima', iz ostalih je odgovora vidljivo da kultura ipak ima veliku ulogu u turističkom posjetu. Naime 'gradski odmor' ili 'kružna tura' svakako uključuju kulturu. Upravo se gradski turizam većinom oslanja na kulturni turizam, a slična je situacija i s kružnim putovanjima. Prvi razlog zašto je teško dokazati porast kulturnog turizma nalzimo, prema tome, u drugačijem definiranju za motivacije putovanje turista. Idući razlog teškog praćenja povećanja broja kulturnih turista jest taj što većina posjetitelja svoje putovanje organizira sama (Jelinčić 2009:57). U trendu je upotreba interneta u prikupljanju informacija o kulturnim destinacijama. Prema ATLAS-ovu istraživanju, 2002. godine 22% turista služilo se internetom za prikupljanje informacija, naprama 18% u 2000. godini. Kulturni turisti često su individualni turisti čije je kretanje teško pratiti, što otežava mogućnost utvrđivanja statističkih podataka. Ako je putovanje individualno, može se pratiti broj i vrsta noćenja tih turista te eventualno broj posjeta nekome kulturnom lokalitetu, ali ne može se pratiti kretanje svakoga pojedinoga turista jer njegovo putovanje nije organizirao touroperator (Jelinčić 2009:57).

Na treći razlog teške dokazivosti porasta kulturnog turizma, ali i na njegovu sveprisutnost ukazuju svjetske tendencije prema većem broju putovanja, ali kraćih, prema podacima WTO-a. Te tendencije ukazuju na proboj kulture kao osnovne ponude u turizmu jer su u svijetu sve češći tzv. City breaks (obično vikend programi), koji se uvelike zasnivaju na kulturnim resursima (Jelinčić 2009:57). Prema istom izvoru, osjeća se *segmentacija potražnje, porast potražnje za individualiziranim paket*

aranžmanima, tj. onima koji su prilagođeni posebnim željama gostiju, što ponovno pokazuje, što ponovno pokazuje da je kultura važan čimbenik u turizmu. Osjeća se i *porast broja starijih turista*, što je također indikativno, jer su oni prema istraživanjima najbolji potrošači kulture. Tendencija prema 'putovanju kao prema iskustvu' također potkrijepljuje tvrdnju o potrebi snažnijeg uključivanja kulture u turističke programe, jer kreira priču, doživljaj, iskustvo. Sve te svjetske tendencije, odnosno trendovi, ukazuju na sveprisutnost kulture, ali ne i samo kulture, tj. kulturnog turizma kao segmentnog tržišta. WTO ne mjeri isključivo kulturu kao pokretač putovanja, odnosno konzumiranja u destinaciji, već i segmentiranje tržišta te posebne interese turista općenito. Sve su ti razlozi zašto se osjeća porast kulturnog turizma, o čemu svjedoče i iskustva izravnih kontakata s turistima na terenu, no teško ih je dokazati, pa prema tome i uvrstiti u turistička strateška promišljanja (Jelinčić 2009:58). To otežava i razvoj kulturnog turizma kao samostalnog sektora, koji treba izići iz znanstvenih sfera i zaživjeti u stvarnosti. Rast potražnje za kulturnim turizmom uvjetovan je socio-demografskim promjenama te promjenama životnog stila – većim stupnjem obrazovanja, porastom broja starijih stanovnika, čiji je interes za kulturu veoma izražen, manjim interesom za 'odmor sunca i mora', te potragom za alternativnim aktivnostima (Jelinčić 2009:58). U skladu s rečenim većina studija pokazuje sljedeći profil kulturnog turista: ima specifične interese, ima veći stupanj obrazovanja, starije je dobi, troši više novca u hotelima, restoranima i općenito kupuje više, duže ostaje u destinaciji i aktivniji je od prosječnog turista (Jelinčić 2009:58).

Socio-kulturni aspekti turizma očituu se u sljedećem: *kultura sama po sebi nije dovoljan razlog za početak putovanja*. Osim kulturnih treba zadovoljiti i ostale potrebe, kao što su shopping, prikladan namještaj, osjećaj ugone. Malo je turista koji kreću na putovanje zbog kulture, za većinu je ona samo usputan proizvod koji im se nudi za vrijeme godišnjeg odmora. Razvijenije europske zemlje pokazuju veći interes za kulturni turizam. U manje razvijenim zemljama najvažnija je motivacija otputovati u inozemstvo (Jelinčić 2009:59). Većina istraživača i dalje smatra kako je turizam vezan uz kulturu tržišna niša, ali ako se prikladno predstavi može biti vrlo uspješan (Jelinčić 2009:59). Ključno je pitanje socio-kulturnih aspekata *način prezentacije kulture*. U znanstvenim se krugovima vode velike rasprave o tome je li dopušteno

iskoristiti kulturu u prodavanju destinacije u turizmu, te na taj način prodavati neautentično iskustvo i komodificiranu kulturu (Jelinčić 2009:59). Što se tiče percepcije, određene turističke atrakcije, primjerice karneval u Rio de Janeiru, izvana izgledaju samo kao komercijalni proizvodi. Naprotiv, Brazilci karneval percipiraju kao lokalni kulturni događaj. Upravo stoga što određuje atrakcije imaju lokalni karakter teško ih je kopirati i seliti iz jedne regije u drugu. S druge strane, izložba međunarodno poznatog slikara može biti organizirana bilo gdje (Jelinčić 2009:60).

2. KULTURNI TURIZAM I ODRŽIVI TURIZAM

2.1. ODRŽIVI TURIZAM

Selektivni oblik turizma koji može opstati tijekom dužeg razdoblja jer ne uzrokuje degradaciju okoliša već ostvaruje korist u ekonomskom, ekološkom, društvenom i kulturnom okruženju u kojem se odvija naziva se održivi turizam (Carić 2006:64).

Održivi turizam se planira pomoću deset koraka:

1. Što želimo postići? (definiranje smjerova i ciljeve projekta ili procesa, shvatiti kontekst regije, destinacije ili projekta)
2. Tko je, tko bi mogao ili trebao biti uključen? (identificiranje glavnih skupina dionika, uzeti u obzir kada i kako konzultirati i uključiti predstavnike sudionika, razvijanje dobrih odnosa)
3. Što nam je poznato? (identificiranje izvora informacija koje su relevantne za projekt, lokacija i obrada postojećih podataka o postojećim i potencijalnim turističkim tržištima, odrediti kapital baštine, njezine vrijednosti i teme)
4. Što čini destinaciju ili proizvod posebnim? (identificiranje što je posebno u našoj regiji, destinaciji ili proizvodu, ustanoviti prepoznavanje posebnosti prepoznaju i predstavljaju)
5. Koja su glavna problemska pitanja? (identificirati i shvatiti glavna problemska pitanja koja se odnose na regiju)
6. Analiza (analizirati i razjasniti i definirati prioritete, pripremiti kratak sadržaj analize)

7. Načela i ciljevi aktivnosti (sastaviti jasnu pisanu izjavu na osnovi koje će se voditi buduće aktivnosti u kojoj su propisani ciljevi, načini djelovanja ili oboje)
8. Iznošenje vlastitih ideja i opcija?
9. Provedba
10. Smjernice

2.2. KULTURNI TURIZAM ZA RAZVOJ ODRŽIVOG TURIZMA

U okviru razvoja kulturnog turizma održivi se turizam usredotočuje na tri ključna pitanja (Jelinčić 2009:38).

1. Kontrola turističkog iskustva koja za posljedicu ima kontrolu aktivnosti turista
2. Razmatranje turističkog potencijala lokaliteta, ali i upravljanje planom već postojećeg kulturno turističkog lokaliteta
3. Nenametanje turizma lokalnoj zajednici

Najbolji način kontrole turista, a time i ograničavanja nepovoljnih učinaka turizma na kulturnu baštinu, jest kontrola turističkog iskustva. Kontrola turističkog iskustva vrši se standardizacijom, modifikacijom i komodifikacijom iskustva (Jelinčić 2009:39). Za mnoge je to hereza, osobito zato što literatura turizmu uglavnom zamjera komodifikaciju i trivijalizaciju kulture (Jelinčić 2009:39). Ipak, to je pragmatičan način kontrole kretanja ljudi određenim lokalitetom, a turistu osigurava maksimalan dobitak iz iskustva koje mu je ponuđeno (Jelinčić 2009:39).

Isto tako turisti često žele kontrolirano iskustvo. Čak i kulturno osviješteni turisti žele iskustvo na standardiziran, komodificiran i modificiran način. Razlog je tome što većina turista ima mogućnost da određeni lokalitet posjeti samo jednom u životu, pa ako je standardizacija iskustva na prilično visokoj razini, osigurat će se i kvalitetno iskustvo većini posjetitelja (Jelinčić 2009:39).

Za uspjeh održivog turizma treba razmotriti turistički potencijal lokaliteta. Nisu svi lokaliteti prikladni da se razvijaju u turistički proizvod ili atrakciju. (Jelinčić 2008:39) Osim toga upravljanje većinom lokaliteta regulirano je konzervatorskim planovima.

revidirati jer zbog određenih promjena koje mogu nastati u društvu, okolini i sl. može se promijeniti i turističko iskustvo na tom lokalitetu.

I konačno, jedan od načina minimaliziranja negativnih učinaka turizma je nastojanje da lokalna zajednica dijeli osjećaj vlasništva nad lokalitetom. Treba uložiti napor da se spriječi komodifikacija ljudi koji žive u blizini atrakcije, a to se ponekad može postići uključivanjem njihovih svakodnevnih aktivnosti u prezentaciju lokaliteta (običaji, obrti, plesovi i sl.) Takvo upravljanje često uključuje mnoge kompromise ali ipak osigurava bolju poziciju zajednicama nego u većini drugih slučajeva.

Iz ovoga proizlazi kako je održivi turizam jedini mogući način na koji treba promišljati razvoj turističke industrije. Kako je koncept održivog razvoja kao inovacije široko prihvaćen u njegovu proučavanju i primjeni, malo je koji istraživač propitkivao sam pojam i pokušao ga evaluirati.

Ne postoji jedinstvena specifična definicija kulturnog turizma, jer stručnjaci koji se njime bave uzimaju u obzir ono što se zasniva na njihovom vlastitom proizvodu i resursima s kojima rade. Neki ga zovu kulturnim turizmom, neki turizmom kulturne baštine. Svi ipak dijele istu odgovornost: upoznavanje turista s onim što naš grad, državu čini različitim i zanimljivima bez obzira na to je li to umjetnost, kultura, povijest ili sve zajedno.

Danas se u istraživačkim krugovima taj pojam često upotrebljava, no nije baš potpuno jasno na što se on odnosi. Interes za kulturni turizam vrlo je velik, ali su termini i područja i područja koja ti termini pokrivaju vrlo izmiješani. Često se pod tim pojmom razumijeva takva vrsta turizma u kojem su meta turističkih posjeta muzeji, izložbe, koncerti, ili je pak takva vrsta turizma vezana uz materijalnu tj. izgrađenu baštinu-od velikih religijskih spomenika do svjetovne arhitekture. No mnogim tradicijskim društvima diljem svijeta, spomenički lokalitet je manje važan. To je osobito vidljivo kod lovačkih i sakupljačkih naroda, gdje usmena tradicija ima najveću snagu. Pripadnici takva društva smatraju svoju baštinu podjednako vrijednom, kao što stanovnik smatra Louvre ili Eiffelov toranj, ili je pak i ne smatraju baštinom. Tako su baštini nekog društva svojstvene priče, pjesme ili plesovi koji prelaze s generacije na generaciju a ne crkve sagrađene od cigle ili kamena (Jelinčić 2009:42).

Pojam kulturnog turizma primjenjuje se na putovanja kulturnim resursima bez obzira na inicijalnu motivaciju (Jelinčić 2009:42). On je ograničen utoliko što predviđa važan element u turizmu, a to je 'zabava', te što isključuje duhovne dimenzije kulture. Kulturnu ne obilježava samo posjet muzeju ili koncertu, dakle njezinu institucionaliziranom obliku, već ona može biti i nematerijalne prirode. UNESCO (Jelinčić 2009:42) u proučavanju baštine razlikuje 'tangible' i 'intangible' heritage, dakle opipljivu i neopipljivu baštinu. Opipljiva se baština odnosi na materijalne a neopipljiva na duhovne oblike kulture.

Nešto se rjeđe za tu tzv. materijalnu aktivnost, dakle za obilazak povijesnih građevina i lokaliteta, posjet muzejima, umjetničkim galerijama itd. upotrebljavaju termini povijesni turizam ili baštinski turizam. No u literaturi 'baštinski turizam' često uključuje i prirodne fenomene i scenske umjetnosti, koji osim scenskih umjetnosti pokriva i muzeje i umjetničke galerije.

Jedna od čestih definicija kulturnog turizma koje nalazimo u literaturi je sljedeća (Jelinčić 2009:43). Kulturni turizam označava kretanje ljudi uzrokovano kulturnim atrakcijama izvan njihova mjesta stanovanja s namjerom prikupljanja novih informacija i iskustava kako bi zadovoljili svoje kulturne potrebe. Iz te je definicije vidljivo kako je motiv ljudskog kretanja kulturna atrakcija. Međutim definicija je nepotpuna utoliko što izostavlja onu vrstu turizma u kojem kulturna motivacija može biti i sekundarna. Naime turist može posjetiti određenu destinaciju, a da mu kultura nije osnovna motivacija za putovanja, te usput sudjelovati u kulturnom životu lokaliteta. Na taj način on opet ispunjava funkciju kulturnog turista, iako mu je kulturna namjera bila sekundarna.

U osnovi, termini se obično bez razlikovanja primjenjuju na putovanja u kojima je kultura bila glavna aktivnost i primarna motivacija bila sekundarna aktivnost i slučajna motivacija.

Prema tome, u skladu s motiviranošću turistu za kulturno putovanje tipologija kulturnog turizma mogla bi se razviti prema stupnju motivacije(Jelinčić 2009:43):

- Primarna
- Usputna
- Slučajna

Ako turist posjećuje određenu destinaciju isključivo s namjerom da sudjeluje u njezinom kulturnom životu govorimo o privatnoj motivaciji. Takvi slučajevi obično uključuju odlazak na izložbe, glazbene festivale, koncerte, kazališne predstave i sl. (Jelinčić 2009:44).

O *usputnoj* motivaciji govorimo kada se turist u određenu destinaciju upućuje s nekim drugim primarnim motivom, a kulturni život ima tek sekundarno značenje. Takav turist namjerava prisustvovati kulturnim događajima, no to mu nije primarni motiv. U tom slučaju on boravi u određenoj destinaciji radi odmora, posla, posjeta nekoj sportskoj manifestaciji i sl. a pritom posjećuje i kakvu izložbu, uživa u nacionalnim gastronomskim specijalitetima ili pak upoznaje jezik receptivne zajednice.

Slučajnom motivacijom nazivamo situaciju u kojoj turist načelno nema namjeru upoznati kulturne destinacije, ali za svog boravka dolazi u kontakt s lokalnim stanovništvom i možda i ne hoteći upoznaje njegov način života, odnosno kulturu (Jelinčić 2009:44).

Pitanje odabira destinacije odnosi se na prirodu kulturnog interesa turista, pa današnja tipologija razlikuje (Jelinčić 2009:47).

1. Specifičan
2. Nespecifičan kulturni interes

Turist *specifičnog* kulturnog interesa zna u kojoj vrsti želi sudjelovati, dok *nespecifični* kulturni turist nije zainteresiran za određeni oblik kulture, već ga zanima šire područje kulture (Jelinčić 2009:47).

Slično tome treba razlikovati (Jelinčić 2009:47)

- A) Općeg kulturnog turista
- B) Specijaliziranog kulturnog turista
- C) Turista usputne ili slučajne motivacije
- D) Must see turista
- E) Turista inspiriranog kulturom

Opći kulturni turist posjećuje različite zemlje, religije, gradove sudjelujući u nekim već spomenutim oblicima kulturnog života. Njegova se karijera razvija u skladu s akumuliranim znanjem i iskustvom, koje se opet inkorporira u sklop osobnih generalizacija u stranim kulturama. To rastuće kulturno znanje povećava se u skladu s povećanjem praktičnog znanja, uključujući učenje o tome kako se odnositi prema lokalnim ljudima i kako sudjelovati u svakodnevnim aktivnostima u nepoznatoj okolini. Turistova je zaliha kulturnog i praktičnog znanja električna sastavljena od ideja koje ima u lokalnoj umjetnosti, narodnom životu, životnim stilovima, povijesti, a onda se proširuje usporedbom s lokalitetima koje je ranije posjetio (Jelinčić 2009:47).

Specijalizirani kulturni turist usredotočuje se na jedan lokalitet ili mali broj lokaliteta ili kulturnih entiteta. Takav turist kontinuirano posjećuje određeni grad, regiju ili zemlju u potrazi za širokim kulturnim razumijevanjem tog određenog mjesta, ili posjećuje različite gradove, regije ili zemlje za primjerima neke određene vrste umjetnosti, za povijesti, festivalima ili muzejima (Jelinčić 2009:48).

- *Turista usputne ili slučajne kulturne motivacije (privučenog kulturom)*, čija motivacija dolaska u destinaciju nije bila kulturna. To znači da je turist u destinaciju došao kao kongresni, sportski, zdravstveni ili neki drugi turist, ali je u doticaju s lokalnom kulturom ili usput posjećuje određenu kulturnu atrakciju. On u načelu nema nikakvu kulturnu motivaciju i najčešće je masovni turist, iako drugi oblici turizma nisu isključeni.
- *Must see turista* (inspiriran kulturom) čija je motivacija izrazito kulturna, ali se usmjerava samo prema velikim kulturnim događajima koji su u trendu. To su obično velike izložbe (Picasso u Beču) ili koncerti (Tri tenora). Taj tip turista često se povezuje s bogatim novopečenim kulturnim interesentima i ne počiva u dubljem znanju i interesima.
- *Pravoga kulturnog turista (motiviran kulturom)* čija je osnovna motivacija za putovanje kultura. Taj tip turista prisustvuje izrazitim kulturnim događajima i posjećuje kulturne atrakcije, a izbor destinacije obično ovisi o njegovim specijaliziranim interesima. Ipak, taj tip turista ne mora imati nužno specijalizirani interes, već ga može mijenjati, ali mu motivacija uvijek ostaje u domeni kulture jer počiva na kulturnom znanju (Jelinčić 2009:49).

Kultura je teško mjerljiva kategorija, no materijalna pojavnost kulture, i njezine oblike no materijalna pojavnost kulture i njezine oblike možemo teško pratiti. U području baštine Ministarstvo kulture RH održava bazu podataka hrvatskih kulturnih dobara. Ta baza ne sadrži samo ukupan broj spomenika kulture već ih i klasificira prema važnosti, odnosno vrsti. Registar kulturnih dobara čine tri popisa: (Jelinčić 2009:263)

- Zaštićena kulturna dobra
- Kulturna dobra nacionalnog značaja
- Preventivno zaštićena kulturna dobra

Upisivanje kulturnog dobra na neki od tih popisa implicira njegov zakonski status ili vrstu zaštite. Registar predstavlja nacionalni inventar koji se sastoji od ukupne kulturne baštine Hrvatske, i pokretne i nepokretne, zajedno s njezinim supkategorijama (*Registar kulturnih dobara*). Baza sveukupno broji 8140 baštinskih objekata/lokaliteta, a šest je lokaliteta upisano na UNESCO-vu Listu svjetske baštine (Jelinčić 2009:264). Ona predstavlja aktualno stanje koje se neprestano mijenja, pa je upisivanje kulturnih dobara praktično nemoguće trajno završiti. Rat je unio mnoge promjene u stanje u kulturnih dobara, pa su mnoga morala brisati s popisa, a lista preventivno zaštićenih dobara najčešće se mijenja jer se spomenici ili brišu s nje ili prelaze u kategoriju zaštićenih dobara kad je njihov identitet jednom utvrđen. Ostali potencijalni kulturno-turistički resursi broje 14 državnih arhiva, 575 knjižnica, 206 muzeja, 26 profesionalnih kazališta, 27 profesionalnih orkestara, 146 kinematografa. Samo postojanje kulturnih resursa ne označava i mogućnost razvoja kulturnog turizma. Nije svaka kulturna ustanova, odnosno kulturni pogodan za razvoj turističke industrije i to iz raznih razloga, od lošeg stanja lokaliteta do nezainteresiranosti zaposlenika kulturne ustanove da se uključe u turistički razvoj.

Analiza kulturno povijesnih resursa koja je izrađena za potrebe *Strategije razvoja kulturnog turizma* Ministarstva turizma RH pokazala je kako Hrvatska osim kompaktnih urbanih i ruralnih povijesnih sredina. UNESCO-vih lokaliteta te lokaliteta koji povijesno mogu postati međunarodne turističke atrakcije ima i veliku

koncentraciju kvalitetnih kulturnih ustanova u većim urbanim sjedištima, bogatstvo nematerijalnih kulturnih dobara prikazanih na festivalima i narodnim svetkovinama te bogatstvo mitova i legendi koji s lakoćom mogu utkati u gotovo svaki lokalitet i na taj način prezentirati kao istinska priča. Što se tiče samih kulturnih ustanova, većina ih je smještena na povoljnoj lokaciji, s postojećom infrastrukturom imaju mogućnosti za prihvat većeg broja posjetitelja muzeji i galerije djeluju u okviru dosta dobro razvijene mreže, što bi moglo rezultirati ukupnom i zajedničkom ponudom na turističkom tržištu te zajedničkom promidžbom. Ponuda kulturnih manifestacija varira od onih koje su postale zaštitni znak određenog lokaliteta do manjih ne toliko prepoznatljivih događaja. Pojedini festivali, odnosno svetkovine odvijaju se u različita godišnja doba, što u cijelini utječe na produljivanje turističke sezone, no često zna doći do preklapanja raznih događaja na regionalnoj razini. Kulturna participacija na festivalima relativno je dobra, a glavno je tržište lokalno i regionalno. Samo pojedini festivali imaju i međunarodnu publiku, ali ne zbog prethodnog planiranja i promidžbe na tom tržištu, već zbog dolaska turista u određenu destinaciju u kojoj ga neki festival privuče *in situ*. Dosta su dobro poslovno orijentirani jer ne ovise o dugoročnim proračunskim sredstvima, već se okreću sponzorima, donatorima i tržišnom poslovanju (*Strategija razvoja kulturnog turizma*)

Svi ti kulturno turistički potencijali susreću se i s mnogobrojnim problemima koji ih usporavaju ili onemogućavaju agresivan prodor na turističko tržište.

Neki od problema su: (Jelinčić 2009:267)

- Nedovoljno razvijen sustav kulturnih statistika
- Nedovoljna koordinacija projekata u kulturnom menadžmentu
- Centraliziranost i birokratizacija postupaka
- Nepostojanje prepoznatljivog kulturno turističkog proizvoda
- Površno znanje lokalne populacije o vlastitoj baštini
- Nedovoljna ili loše organizirana promidžba;
- Nedovoljna suradnja između sektora kulture i turizma
- Nepostojanje savjetodavne institucije za organizatore kulturno turističkih projekata

3. IDENTIFIKACIJA TURISTIČKIH RESURSA I ATRAKCIJA PULE

S obzirom na veliki broj kulturno povijesnih spomenika kao i manifestacija čiji broj raste iz godinu u godinu Pula ima veliki potencijal za razvoj kulturnog turizma.

U nastavku će se opisati resursi materijalne baštine Grada Pule, kao i događanja koja su se održala u gradu tijekom 2016.

3.1. KULTURNO POVIJESNI RESURSI GRADA PULE

3.1.1. SPOMENICI PULE

ARENA

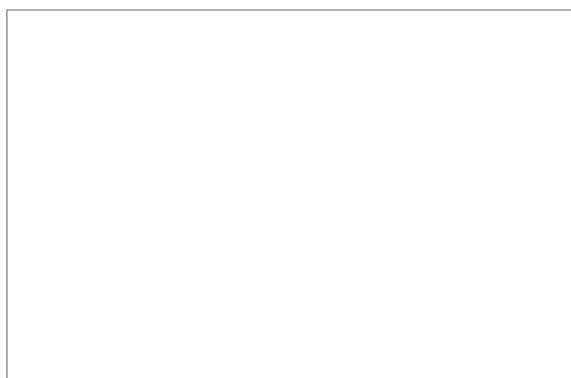
Središnji glasoviti antički spomenik u Puli bio je glasoviti rimski amfiteatar: Arena (slika 1.). Takva monumentalna građevina privlačila je pozornost ne samo srednjovjekovnih putnika i novovjekovnih znanstvenika i umjetnika, već je jednako atraktivna i današnjim posjetiteljima koji je u velikom broju obilaze i razgledavaju (Matijašić 1996:137). Riječ je o naime, o jednom od bolje očuvanih amfiteatara na području na kojem se prostiralo Rimsko Carstvo: puljska se Arena stavlja uz bok Koloseju u Rimu, Areni u Veroni, Pompejima, Nimesu i Arlesu u Francuskoj i El Jemu u Tunisu. Ostataka amfiteatara, uglavnom u razini temelja mnogo je više, jer je svaki malo veći i značajniji rimski grad imao takvu konstrukciju za zabavljanje puka. Sam naziv - "amfiteatar" - označava njegov oblik dvostrukog teatra (*amphi-theatron*), dvostrukog polukružnog gledališta grčkog i rimskog kazališta (Matijašić 1996:137).

Tlorisni oblik amfiteatra uglavnom je elipsa, ili kakav srodni geometrijski oblik (policentrična kružnica), tako da građevina ima dvije nejednake osi. U puljskom slučaju dulja os (u smjeru sjever -jug) ima 130 metara, a kraća os (zapad – istok) oko 100 metara. Takva velika građevina podignuta je izvan gradskih zidina i jedna je od rijetkih u Rimskom Carstvu koju su izgraditelji smjestili na obroncima brežuljka (Matijašić 1996:137). Pseudopovijesna legenda tvrdi da je amfiteatar u Puli dao izgraditi car Vespazijan u čast svojoj ljubavnici Antoniji Ceridi koja je u Puli imala posjede. Amfiteatar je zaista, u onom obliku u kojemu ga danas izvana vidimo, bio

izgrađen u vrijeme vladavine cara Tita Flavija Vespazijana (69.-79. god.), ali smatra se da je na njegovom mjestu već u doba cara Augusta, dakle početkom I. stoljeća, postojala slična, ali manja takva građevina, te da su je Flavijevci (Vespazijan, Tit i Domicijan) proširili i izgradili u potpunosti od kamena, jer su neki dijelovi prvog amfiteatra bili izrađeni od drveta (Matijašić 1996:138). Ne znaju se detaljniji podaci o točnom vremenu i trajanju gradnje, niti o graditeljima: kako povijesni, tako i arheološki izvori o osnovnoj namjeni amfiteatra vrlo su škrta (Matijašić 1996:138). U puljski je amfiteatar moglo stati oko 20000 gledatelja, koji su sa stubišta koje je okruživalo cijeli središnji ravni prostor – borilište, mogli pratiti gladijatorske i slične borbe i nerijetko krvoločne prizore sa zvijerima. Danas je teško zamisliti kakvi su to običaji, ukusi i moralne zasade mogle nagnati Rimljane da se gotovo fanatično naslađuju borbom, smrtnošću i okrutnošću, ali u rimskom društvenom sustavu priredbe u amfiteatru imale su sasvim pragmatičnu funkciju, jer su ih najčešće priređivali državni dužnosnici radi zabave, plesa, kao dio državne politike “*panem et circenses*” (kruha i igara), pri čemu su dijeljenje žita, vina i ulja s jedne, a zabava s druge strane, trebale skrenuti pozornost običnog čovjeka od svakodnevnih problema (Matijašić 1996:140).

Borbe su se odvijale na središnjem ravnom prostoru, tzv. Areni, što dolazi od *harena* (lat. pijesak), jer ona je u rimsko doba bila posuta pijeskom, kojim su se međutim, poslije svake borbe posipali i tragovi krvi ljudi i životinja. Amfiteatarske igre bile su vrlo maštovito zamišljene, ali i okrutne i svodile su se na borbu na život i smrt u različitim inačicama i s raznim scenografijama koje su često morale dočaravati mitološke priče i scene iz grčke i rimske povijesti (trojanski ciklus, rekonstrukcije povijesnih bitaka, itd.). Gladijatori su bili profesionalci, najčešće robovi ili osuđenici, ponekad dragovoljci, koji su se borili, pojedinačno ili u skupinama, međusobno ili protiv egzotičnih divljih zvijeri (Matijašić 1996:145). Za puljsku arenu nema nepobitnih povijesnih tragova ubijanja prvih kršćana, ali kasnija legenda o sv. Germanu kazuje da su mu sudili u amfiteatru da bi ga vojnici potom odveli podalje od grada gdje su mu odrubili glavu (Matijašić 1996:145). Kamen za gradnju amfiteatra dopremao se na gradilište iz kamenoloma oko Pule koji su bili uz samu morskobalu, jer je velike blokove za gradnju imponantnog gledališta i vanjskog plašta koji je do danas

sačuvan bilo najjednostavnije prevoziti morem oko puljske luke (Matijašić 1996:148). Kamenoloma oko Pule ima više, ali najpoznatiji je vinkuranski koji je i danas poznat pod imenom Cave Romane. Unutarnji dijelovi temelja, koji nisu bili vidljivi, kao i zidovi unutrašnjih tehničkih hodnika, prolaza i stepeništa, bili su građeni od sitnog kamenja vezanog žbukom, s ožbukanom površinom. Vanjski se plašt sastoji od po 72 lučno zasvedena otvora u prizemlju i na prvom katu, dok je drugi kat razgiban četvrtastim otvorima (Matijašić 1996:148). Shema lukova ugrebena je u dio uglačene ravne površine jednog pilastra u prizemlju plašta, u blizini glavnog ulaza na južnoj strani amfiteatra – radi se o vjerojatno tehničkom detalju kojim su si graditelji međusobno objašnjavali način slaganja kamenih blokova. Blokovi su vezani željeznim šipkama koje su bile zalivene olovom (Matijašić 1996:148).

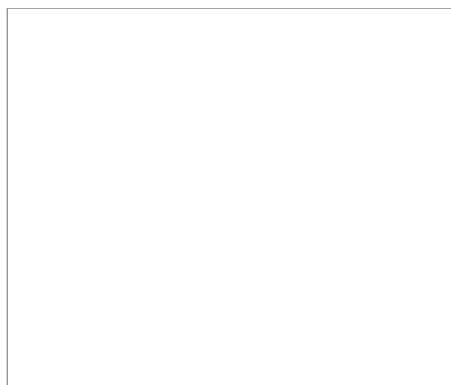
Slika 1. Puljska Arena

Izvor: www.ami-pula.hr

AUGUSTOV HRAM

Spomenik koji je danas u žiži pogleda onoga tko dođe na glavni gradski trg Forum jest Augustov hram (slika 2), u potpunosti sačuvana sakralna građevina. Hram je bio posvećen božici Romi i caru Augustu (Matijašić 1996:73). Sačuvan je zahvaljujući ponajprije povoljnim okolnostima, nizu slučajnosti, pa nije doživio sudbinu većine drugih antičkih građevina čije su ruševine iskorištene. Hram je u srednjem vijeku bio spremište žita, navodno je kraće vrijeme bio i kršćanska crkva, te se održao, iako su njegovom zidnom plaštu iznutra i izvana vidljivi mnogobrojni ožiljci probijanja mnogobrojnih prozorskih otvora, pregrađivanja u visini po tri kata, ali i tragovi požara koji su mu u više navrata uništavali krovnu konstrukciju. Koncem

Drugoga svjetskoga rata hram je dobio izravan pogodak zrakoplovnom bombom koja se rasprsnula u trijemu između stupova, te je gotovo do temelja bio srušen (Matijašić 1996:73). Pri rušenju je međutim, nestao velik dio natpisa na vijencu iznad stupova pročelja koji nam je objašnjavao da je hram bio posvećen *“božici Romi i caru Augustu, sinu božanskog Cezara, ocu domovine.”* Od natpisa je ostala samo prva trećina, dok se ostatak nije mogao rekonstruirati. U rimsko doba slova su bila izrađena od bronce, ali njihovi su obrisi izdubljeni u kamenu pa se i preživjeli natpis jasno vidi na lijevoj strani vijenca pročelja. Natpis je vrlo važan jer datira gradnju hrama za života cara Augusta, dakle prije 14 godine kada je preminuo, ali poslije 2. godine prije Krista kada je od Senata dobio počasni naziv *“Oca domovine”* (PATER PATIAE) (Matijašić 1996:76). Augustov je hram jedan od najljepših primjera ranocarskog rimskog graditeljstva i pokazuje utjecaje kasnohelenističke umjetnosti. Oblik hrama temelji se na čistoj rimskoj koncepciji: to je jednostavna pačetvorina s prednjim trijemom koji na pročelju drže četiri stupa. Četiri glatka mramorna stupa prednjeg dijela pronaosa i po jedan sa svake strane završavaju klasičnim kapitelima korintskog stila kojeg krasi lišće akanta (Matijašić 1996:80)

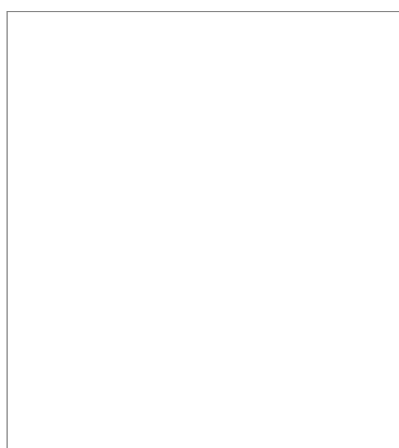
Slika 2. Augustov hram

Izvor: www.ami-pula.hr

SLAVOLUK SERGIJEVACA

Salvia Postuma iz obitelji Sergijevaca dala je podići slavluk (slika 3) u čast tri muška pripadnika svoje obitelji. Jednostavan lučni otvor ukrašen je sa zapadne, gradske strane svim elementima tipičnim za kasnohelenistički umjetnički repertoar

koji je bio u modi u kasnorepublikansko doba, odnosno u vrijeme Augustove vladavine. Reljefom prikazani alegorijski likovi krilatih Viktorija, tj. boginja pobjede, zatim borba orla sa zmijom, te čitav friz s vojničkom opremom, jasno govore o tome da je središnji lik, osoba kojoj je spomenik posvećen, svakako onaj Lucije Sergije Lepid, sin Lucija, koji se kao tribun XXIX. legije spominje na središnjem mjestu atika ove memorijalne građevine (Matijašić 1996:101). Tekst njegovog natpisa u prijevodu znači: *Lucije Sergije Lepid, sin Lucija edil, vojnički tribun 29. legije* (Matijašić 1996:101). Uz njegov kip, na vrhu slavluka bili su još i kipovi Lucija Sergija, Lepidova oca, te Gneja Sergija, Lepidova strica, tj. Brata Lucija Sergija starijeg. Na lijevoj je strani natpis *Lucije Sergije, Gajev sin, bio edil i duovir*, a to su bile dvije najvažnije i najviše dužnosti u strukturi kolonijske samouprave (Matijašić 1996:102). Stilska prosudba svakako smješta nastanak spomenika u augustejsko doba, dakle na kraj I. st. prije Krista i početak I. stoljeća poslije Krista, iako postoje i drugačija mišljenja (Matijašić 1996:102). Međutim osnovni kriterij za dataciju jesu natpisi, tj. imena trojice Sergijevaca, uklesana na vrhu slavluka. Slavoluk Sergijevaca vjerojatno nije izgrađen prije 31. godine prije Krista, tj. prije bitke kod Akcija, jer je u njoj Lucije Sergije Lepid sudjelovao kao časnik spomenute legije, za koju se zna da je potom bila raspuštena (Matijašić 1996:103). Obično se smatra da je Lepid bio sin Lucija Sergija (što nije prijeporno) i Salvije Postume, iako je isto tako moguće da je ova bila njegova supruga, što bi nastanak spomenika moglo pomaknuti i nekoliko desetljeća kasnije (Matijašić 1996:104).

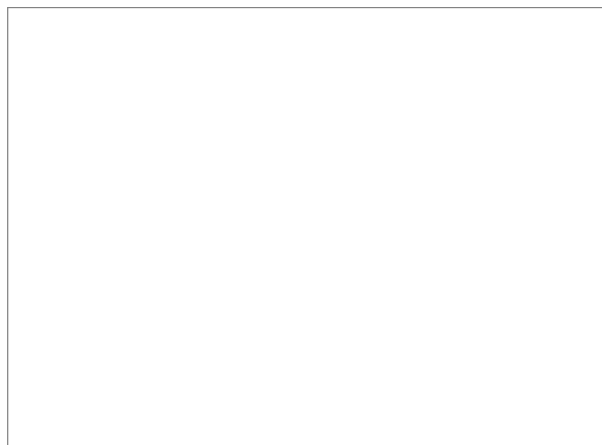

Slika 3. Slavoluk Sergijevaca

Izvor: www.ami-pula.hr

HERKULOVA VRATA

Herkulova vrata (slika 4.) su najzanimljivija u povijesnom kontekstu zbog opisanog natpisa dva duovira (Kalpurnija i Kasija), istovremenu su i najjednostavnija. I nedostatak ukrasa na jednostavnom luku koji se ničim ne odvaja od zidnog plašta bedema govori o arhaičnosti ovog ulaza u grad. Os komunikacije koso je postavljena u odnosu na pravac bedema, jer je ulica koja se nadovezivala na prilaznu cestu išla postupnim usponom prema vrhu tangencijalno na kružnicu brda (Matijašić 1996:64). Osim natpisa na vrhu luka nalaze se reljefi Herkulove glave i njegove toljage, atributa što ga stalno prati i po kojem se prepoznaje taj svojevrsni zaštitnik antičke Pule koja se, kako je već rečeno, u jednom rimskom natpisu iz II./III. stoljeća naziva *Colonia Iulia Pollentia Herculanea*. (Matijašić 1996:64)

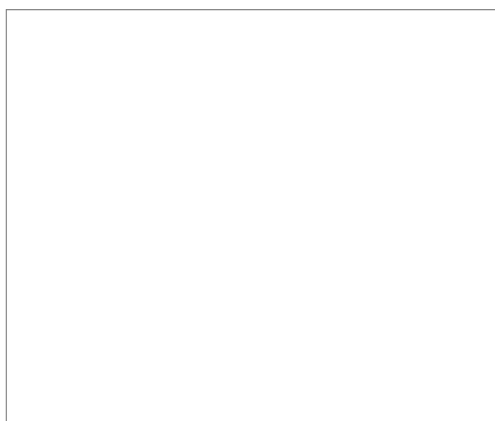
Slika 4. Herkulova vrata

Izvor: hr.wikipedia.org/wiki/Herkulova_vrata

DVOJNA VRATA

Dvojna su vrata (slika 5) sagrađena koncem II. stoljeća na ostacima starijih rimskih vrata, a najvjerojatnije su imala dekorativnu funkciju ulaza u antičko kazalište. To je skladno građena jednostavna konstrukcija, ne odveć velikih dimenzija, s dva lučna prolaza ukrašena s tri polustupa na čijim se vrhovima nalaze kompozitni kapiteli (Matijašić 1996:61). Cijeli je sklop povezan u jednu harmoničnu cjelinu reljefnim vijencem koji poput fine merlature oplemenjuje vrata. U svodu lukova, u

gornjem dijelu, iznad svakog otvora vidi se porez za spuštanje rešetke kojom su se vrata zatvarala. Stoljetna oštećenja vidljiva su na cijeloj konstrukciji koja je u više navrata zamijenjena novim elementima (Matijašić 1996:62). Jedan od polukapitela nije bilo moguće vratiti na prvotno mjesto te je on nadomješten novim, a izvorni se nalazi tik do vrata, na ogradnom zidu ulaza u dvorište arheološkog muzeja. Dvolučni prolaz uvodi namjernika u sve tajne i čari prapovijesti i povijesti Istre koje su predstavljene materijalnim ostacima što čine izložbu u zgradi Muzeja (Matijašić 1996:62).

Slika 5. Dvojna vrata

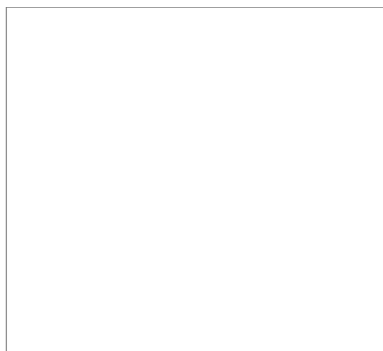
Izvor: www.ami-pula.hr

MALO RIMSKO KAZALIŠTE

Malo scensko kazalište (slika 6.) nalazilo se na istočnim padinama središnjeg gradskog brežuljka, današnjeg Kaštela, nedaleko od bedema, a graditeljska kompozicija koju danas samo dijelom vidimo u rekonstruiranim temeljima, prilagodila se, kao uostalom i čitava urbana struktura grada, konfiguraciji terena. Sačuvani ostaci u dužini od 62 m govore o skladnoj građevini sa scenskom zgradom, polukružnom orkestrom i polukružno oblikovanim stepenicama gledališta, koje su dijelom bile usječene u živu stijenu brda (Matijašić 1996:125). U zgradu se ulazilo kroz tri monumentalna ulaza, a mnoge stepenice bile su obilježene imenima zakupaca. Rimska su kazališta bile državne ustanove, pa su se financirale iz državne blagajne, no sigurno nisu izostale donacije mecena i bogatih građana (Matijašić 1996:127).

Predstave su se održavale u dane državnih praznika u rujnu (*“ludi Romani”*) i studenom (*“ludi plebei”*).

Njihov se početak oglašavao na trgovima liuglovima ulica, a mjesto u kazalištu građani su si osiguravali ulaznicama (Matijašić 125:1996).

Slika 6. Malo rimsko kazalište

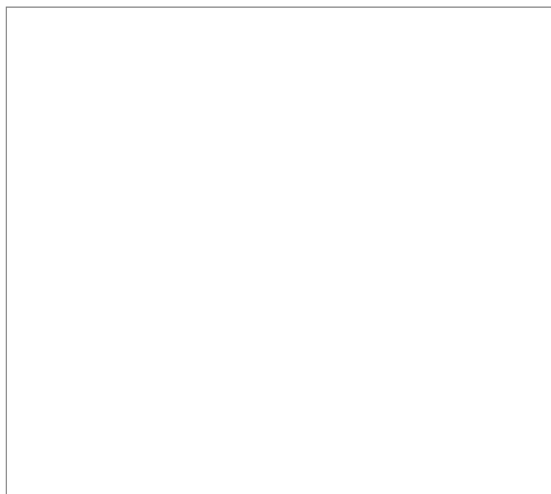
Izvor: www.ami-pula.hr

RIMSKI MOZAIK (Legenda o kažnjavanju Dirke)

U drugom svjetskom ratu Pula je pretrpjela teška bombardiranja savezničkog zrakoplovstva. Kako je cilj bombardiranja bio prostor oko pulske luke, to su najteže stradale gradske četvrti uz obalu (Travirka 2002:37). Posebno je teško oštećen dio stare gradske jezgre između Foruma i kompleksa crkve Svete Marije Formose. Prilikom raščišćavanja ruševina, na dubini od gotovo 2 metra pronađeni su ostaci temeljnih zidova brojnih rimskih gradnji te sačuvani dijelovi njihovih podnih mozaika (Travirka 2002:37). Nedaleko od kompleksa prilikom kopanja temelja za novu građevinu, otkriven je vrlo velik i potpuno sačuvan podni mozaik središnje prostorije neke rimske kuće (Travirka 2002:37) Mozaik (slika 7) je dugačak 12 metara, a širok 6 metara. Mozaik je nastao II. i III. stoljeću i podijeljen je na dva nejednaka dijela (Travirka 2002:37). Jedan predstavlja niz pravilnih šesterokutnih polja poput saća u čijim su središtima stilizirane rozete. Na rubnim dijelovima, na mjestima gdje su prikazane samo polovice šesterokuta unutar polja smješteni su zoomorfni motivi s prikazima riba i ptica (Travirka 2002:37).

Drugi dio mozaika podijeljen je na devet pravokutnih sa složenim geometrijskim kompozicijama. Najznačajnije je središnje polje u kojem je figurativno prikazan mitološki motiv kažnjavanje Dirke.

Dva brata, Amfion i Zet, predstavljena su na mozaiku kada se spremaju Dirku svezati na bika kojeg kojeg drže za rogove. (Travirka 2002:37)

Slika 7. Mozaik Legenda o kažnjavanju Dirke

Izvor: www.ami-pula.hr

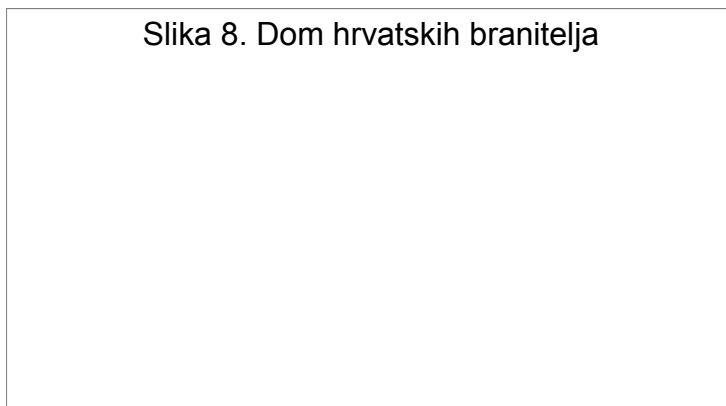
3.1.2. GRAĐEVINE PULE

DOM HRVATSKIH BRANITELJA

Dom hrvatskih branitelja (slika 8), nekadašnji mornarički kasino, jedna je od najljepših zgrada koje potječu tijekom perioda najvećeg puljskog prosperiteta, u doba Austro - Ugarske Monarhije. Izgrađena je 1914. godine u neoklasicističkom duhu na mjesto ranije, skromnije zgrade iste namjene (Travirka 2002:58).

Posebno je raskošno i rafinirano uređena unutrašnjost zgrade, dekorirana štukaturama, reljefima i rezbarijama u drvu uz obilnu upotrebu plemenitih vrsta kamena i mramora (Travirka 2002:58).

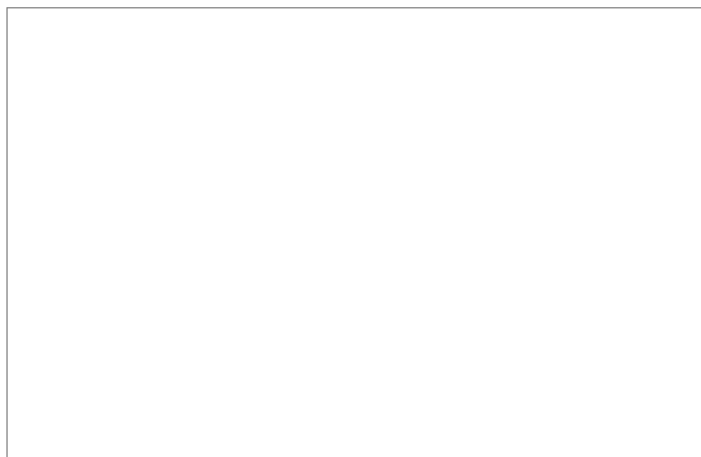
Slika 8. Dom hrvatskih branitelja

Izvor: www.ami-pula.hr

HOTEL RIVIJERA

Hotel Rivijera (slika 9) izgrađen je 1908. godine. Imao je status grand-hotel i bio je opremljen po najvišim srednjeeuropskim standardima. U austrijsko doba bio je namijenjen visokim gostima koji su posjećivali Pulu. Hotel je u vrijeme svojeg otvaranja imao 75 luksuzno uređenih apartmana, poznatih po svojoj udobnosti. Nudio je gostima kavanu, restoran s bečkom kuhinjom, frizerski salon, koncertnu dvoranu i poštanski ured (Travirka 2002:58). U koncertnoj dvorani održavali su se mnogi kulturno glazbeni događaji koji su u ovo vrijeme davali posebnu živost društvenom životu svakoga grada (Travirka 2002:58). Građena je specifičnom mješavinom stilova, u kojoj se uz neospornu prisutnost neobaroka ipak jasno očituje, posebno u dekoraciji, utjecaj bečke secesije.

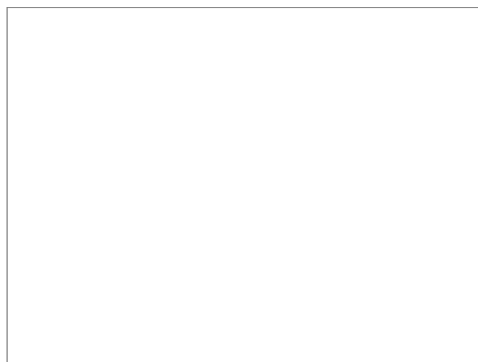
Slika 9. Hotel Rivijera

Izvor: www.arenaturist.hr

ZGRADA ADMIRALITETA

Posebno valja istaknuti vrlo skladnu neoklasicističku zgradu Admiraliteta (slika 10), podignutu 1861. na samoj obali, odakle je dominirala cijelom pulskom lukom. Neoklasicistički uravnotežen i smiren oblik građevine uklapa se u arhitektonsku tradiciju antičke Pule. Dugačko je pročelje podijeljeno jakim vijencem na rustikalno izvedeno prizemlje i gornja dva kata. Po vertikali vrlo je naglašen središnji dio zgrade, rizalitom jako izbačen iz ravnine pročelja, te dva bočna, istakom nešto manje

naglašena dijela. Središnji dio pročelja koncipiran je poput antičkoga hrama (Travirka 2005:57). Prizemlje se otvara s pet jakih lukova, koje nose teški rustični pilastri. U visini vijenca na prvom katu oni nose reprezentativni balkon s kojeg se u visini dviju etaža dižu visoki glatki stupovi s jonskim kapitelima na koje se pri vrhu oslanja monumentalni trokutasti zabat s figurativnim prikazom u dubokom reljefu (Travirka 2005:57).

Slika 10. Zgrada Admiraliteta

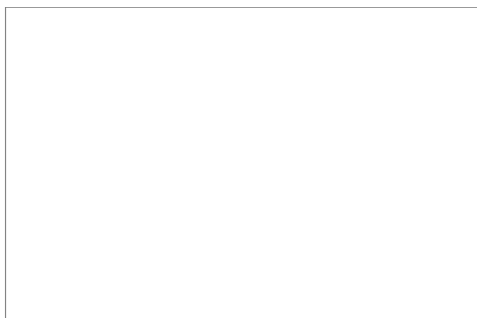
Izvor: www.mapio.net

GRADSKA PALAČA

Na sjevernoj strani foruma, na prostoru koji su zauzimali središnji i Dijanin hram, izgrađena je u srednjem vijeku Gradska palača (slika 11). U vrijeme slobodne komune bila je simbol komunalne autonomije, dok je kasnije u njoj stolovao mletački providur. (Travirka 2002:31)

Od XIX. stoljeća do danas sjedište je gradske uprave. Palača je u više navrata pregrađivana pa na njoj možemo očitati razne slojeve – od romanike do baroka. Najveći dio današnjih gabarita stekla je prilikom temeljite pregradnje 1296. godine. Istočno pročelje građevine djelomično je sačuvalo neke odlike kasne romanike sa slijepim lukovima pod nekadašnjim nižim krovnim vijencem i zanimljivim ugaonim skulpturama zgrbljenog telamoma i sirene. (Travirka 2002:31) Na istoj su bočnoj fasadi jasno prepoznatljivi i elementi gotičkoga sloga. Južno, glavno, pročelje i obnavljano je u XVI. stoljeću, kada je dobio renesansni trijem, pa zatim opet u XVII. stoljeću kada je dobilo barokne prozore. Na sjevernom, stražnjem dijelu komunalne palače vrlo se jasno ističe arhitektura rimskoga tzv. Dijaninoga hrama; uklopljenog u

tkivo građevine. Gradska je palača stoljećima bila zapuštena, pa je više puta došlo do djelomičnog urušavanja. (Travirka 2002:32) Tek nedavno provedena je temeljita restauracija objekta, prilikom čega su predstavljene faze njezina nastanka i pregradnje.

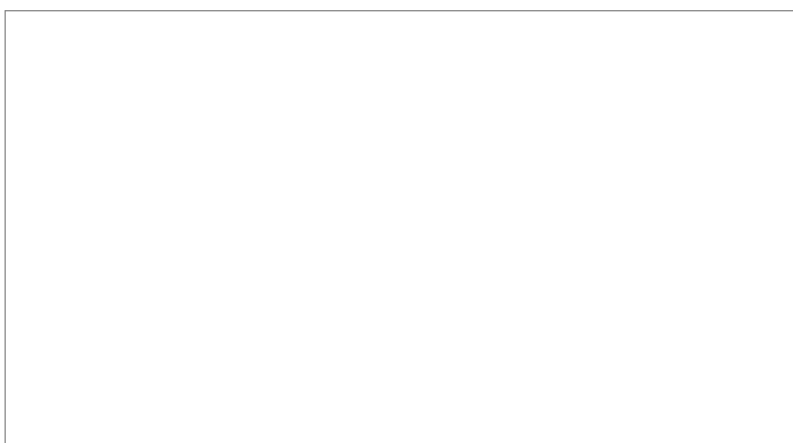

Slika 11. Gradska komunalna palača

Izvor: www.ami-pula.hr

GRADSKA TRŽNICA

Zgrada Tržnice (slika 12.) podignuta je 1903. godine po nacrtima inženjera L. Nobisa. Ta velika dvoetažna građevina izgrađena je kao ostakljena željezna konstrukcija, dok je kamen upotrijebljen samo u oblikovanju stubišta pred bočnim fasadama i na glavnom ulazu. Zgrada Tržnice ujediniuje u sebi modernu konstrukciju u upotrebi novih građevinskih materijala i izraženo secesijsku estetiku. (Travirka 2002:59)

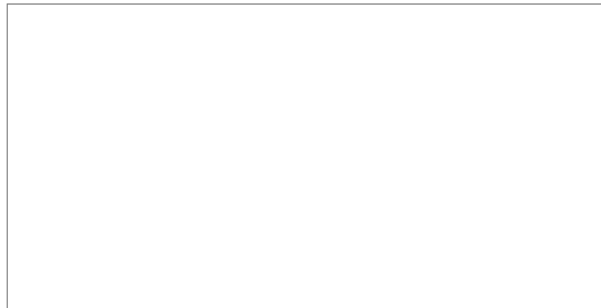

Slika 12. Gradska tržnica u Puli

Izvor: www.pulainfo.hr

FILOZOFSKI FAKULTET

Posebno bogat secesijski ukras nosi zgrada Ženskoga liceja iz 1907. godine (današnji Filozofski fakultet, prikazan na slici 13). Građevina se sastoji od dva zasebna dvokatna krila, međusobno povezana uvučenim jednokatnim dijelovima zgrade. Središnje je krilo znatno veće od bočnih i u njemu je smješten glavni ulaz u zgradu. (Travirka 2002:58) Drugi kat triju krila, a osobito široki vijenac pod krovom, bogato je ukrašen secesijskim štukaturama biljnih motiva, među kojima se nalaze reljefi grbova istarskih gradova. Iznad vijenca je krovna ograda ukrašena izrazitim secesijskim motivima. (Travirka 2002:59)

Slika 13 Filozofski fakultet u Puli

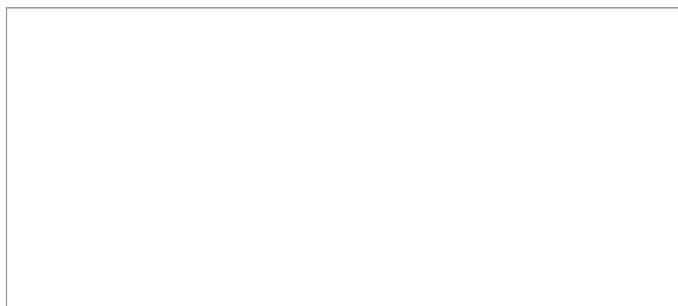
Izvor: www.ami-pula.hr

3.1.3. TRGOVI PULE

FORUM

U Puli se glavni trg u starom gradu i danas naziva Forumom (slika 14). To je bilo glavno sastajalište antičkoga grada, jezgra gradskog života, prostor za javna okupljanja, političko djelovanje, obavljanje kultova. U neposrednoj blizini Foruma bila je i tržnica, trgovine s raznom robom i prostorije za okrijepu (Matijašić 1996:67). Forum je bio srce gradskog života, jer njime je tekao krvotok cijeloga grada: svi koji su živjeli u gradu ili su u njemu imali posla, morali su kad tad proći glavnim trgom (Matijašić 1996:67). Sam je trg u antičkom gradu predstavljao ravnu pačetvorinsku površinu (u Puli 39 x 82 m) okruženu s tri strane trijemom, dok je s četvrte obično bio najvažniji hram, onaj u kojemu se štovao službeni državni kult Kapitolijskog Trojstva

(Jupiter, Junona, Minerva) Trijem je činio zaštitu od kiše i sunca, njime se moglo šetati duž rubova trga, ali iz trijema se ulazilo u sve trgovačke prostore koji su bili smješteni na samom Forumu (Matijašić 1996:67). Forumski prostor u antičkom gradu sinonimni pojam za mjesto gdje su se obavljale sve gradske funkcije: tu su bogati pripadnici viših staleža sudjelovali u radu gradskog vijeća tu su svoje urede imali gradski službenici i sve javne službe. (Matijašić 1996:68)

Slika 14. Puljski Forum

Izvor: www.pulainfo.hr

TRG PORTARATA

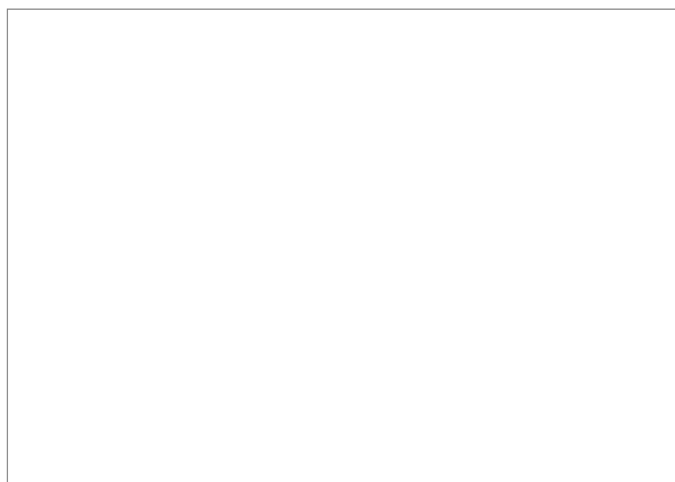
Na mjestu gdje se nalazi Slavoluk Sergijevaca nekada su se nalazila glavna “zlatna vrata” ulaza u grad. Slavoluk Sergijevaca je okružen trgom na kojem se danas održavaju brojne manifestacije.

3.1.4. CRKVE PULE

CRKVA I SAMOSTAN SVETOG FRANJE

Crkva (slika 15.) je sagrađena na prijelazu iz XIII. u XIV. stoljeće, združujući ranogotički stil s osobitostima romantike. U središnjoj kapeli svetišta čuva se jedna od najvrednijih umjetnina Pule: *drevni poliptih*, djelo Jakova iz Pule, iz petnaestoga stoljeća (Načinović 2012:86). U jednoj od bočnih svetišnih kapela pohranjeno je tijelo Otona Pulskog, koji je na glasu svetosti umro 1241. godine. Na orguljama izrađenim (Zanin) i prostavljenim 1938. te obnovljenim 1982. godine svirali su i mnogi poznati majstori orguljaši (Načinović 2012:86). Crkva Sv. Franje nalazi se u sklopu starog

franjevačkog samostana, uz čiji osnutak predaja povezuje ime Sv. Antuna Padovanskog.

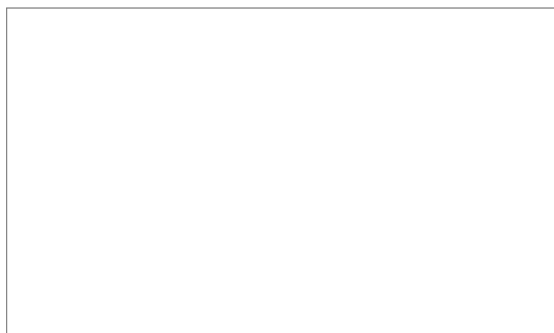
Slika 15. Crkva samostan Svetog Franje

Izvor: www.istrapedia.hr

KATEDRALA UZNESENJA BLAŽENE DJEVICE MARIJE

Pulska katedrala (slika 16.) trobrodno je zdanje čije dimenzije (50 x 21 m) dijeli po devet visokih stupova od ulaza do svetišta. Gledajući od ulaza desno, izrazito sa starinom (I. stoljeće n.e.) očituje treći stup s korintskim kapitelom. Malo podalje od današnjeg zvonika, sagrađenog 1707. godine, od kraja V. stoljeća do 1855. stajao je baptisteriji (krstionica) u obliku križa (Načinović 2012:84).

Pročelje katedrale, u renesansnom načinu gradnje, potječe s početka XVII. Stoljeća, a prozori na njemu izrađeni su u baroknome stilu (Načinović 2012:84).

Slika 16. Katedrala Uznesenja Blažene djevice Marije

Izvor: www.istriasun.hr

BAZILIKA SVETE MARIJE FORMOZE

Najveća i najznačajnija građevina koja je u Puli izgrađena za bizantske vlasti bila je trobrodna bazilika Svete Marije Formose (slika 17). Sveta Marija Formosa bila je sagrađena sredinom VI. Stoljeća u vrijeme vladavine cara Justinijana i u doba kada je ravenski biskup bio Maksimilijan, rodom Istranin iz okolice Rovinja. Čini se da je sama građevina bila podignuta na ruševinama Minervina hrama. Bila je trobrodna crkva duga 32 metra, a široka 19 metara. Imala je apsidu u širini srednjeg broda koja je s unutrašnje strane bila polukružna, a s vanjske poligonalna. Vanjski zidovi crkve bili su raščlanjeni lezenama koje su završavale slijepim lukovima (Travirka 2002:33). One su ponavljale ritam unutrašnjih arkatura, koje su dijelile srednji brod od bočnih. Stari pisci ističu bogati ukras crkve – od mramornih reljefa, fresaka do podnih mozaika (Travirka 2002:34).

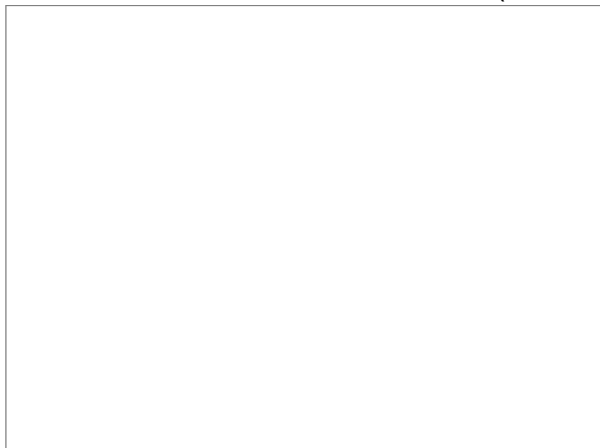
Slika 17. Bazilika Svete Marije Formose

Izvor: www.pulainfo.hr

CRKVA SVETE GOSPE OD MORA

Crkvu Svete Gospe od Mora (slika 18.) gradila je austrijska ratna mornarica. Cjelovitije dovršenje privedeno je kraju 1906. godine. U crkvi se nalaze mozaici, a glavni je lik u središnjem apsidalnom mozaičnom prikazu Marija, Kraljica Mora, koja na oblaku stoji nad pulskim zaljevom. Podno njena lika prikazan je i izgled crkve u viziji kompletno osmišljena projekta u prostoru (Načinović 2012:90).

U sklopu crkve uzdiže se zvonik visok 28 metara (Načinović 2012:90).

Slika 18. Crkva Svete Gospe od Mora

Izvor: www.mapio.net

3.1.5. UTVRDE

Tijekom austrijske vladavine izvan urbane mreže novih i starih uličnih pravaca, temeljem zadanih planova obrane u razdoblju između 1850. i 1875. godine djelotvornije i brže se nastavilo sa izgradnjom utvrda i topničkih bitnica, zapostavljajući najveći problem koji je još uvijek mučio grad, a to je bila sanacija malaričnih područja Male i Velike poljane i lokve Vidrianel u Šijani. Trebalo je više novaca potrošiti na učinkovitu zaštitu pulske luke i Arsenala u nastajanju (Krizmanić i sur., 2005).

Zapravo se od 1850. ubrzano i neprestano radilo na planovima obrane i na izgradnji novih fortifikacija, a to je nametao ubrzani radne tehnike i razorne snage novog naoružavanja. (Krizmanić i sur. 2005)

Projekti tipskih kružnih tornjeva s unutarnjim dvorištem na više lokacija bili su spremni već 1851.-1852. U sljedećih deset godina je jedanaest novih kružnih utvrda, koliko i u prijašnjih trideset godina, starija su zdanja bolje zaštitila i naoružavala, a izgrađeno je sedam novih topničkih bitnica i prvih pet poljskih utvrda (*Feldwerk*) za bolju obranu do tada slabo osiguranih sjevernih prilaza gradu. (Krizmanić i sur. 2005)

U odnosu na ranije razdoblje obrambeni je sustav Pule dopunjen s 20 novih fortifikacijskih lokaliteta. To je za tadašnjih stupanj razvitka naoružanja bilo dovoljno, ali je već 1860. taj sustav bio ranjiv usljed novih pronalazaka kojima je užljebljenim topništvom povećan domet i razorna moć naoružavanja. Ovi su pronalasci uvjetovali nova poboljšanja u sustavu obrane grada i zaljeva-luka. Zapravo od tada, osim interpoliranja novih utvrđenih točaka na razmaku ne većem od dva kilometara i čestih promjena naoružavanja, sustav se obrane Pule, počeo širiti isticanjem utvrda i topničkih bitnica u svim smjerovima u težnji da se napadačevo topništvo drži što dalje od grada i zaljeva. Kako bi se iskoristile pogodnosti što je pružala izražena konfiguracija terena, a prateći logiku smještaja utvrda i topničkih bitnica na različitoj od grada, od tvrđavske jezgre (Noyau)

Na novoj koncepciji obrane radila je kontinuirano već od 1854. godine Inženjerijska uprava u Puli (*K.k. Genie Direction zu Pola*), koja je podrazumijavala poboljšanja postojećih utvrda i podizanje novih širenjem vijenaca odvojenih utvrda na svim dominantnim točkama viših brežuljaka, sada na puno većem teritoriju, od 5 do 8 kilometara od grada i koji je prvi put zahvatio otoke Brijuni, Sv. Jerolim i Kozadu, a nastavljao u širem krugu oko grada do vrha Turulla, sjeverozapadno od Štinjana, od M. Lesso (kod Velog Vrha) Valmarina (Bradamante) i Vernala, S. Danielea, Oraševica (zapadno od Jadreški), Turtiana, Kaštijuna (Kaštipina) sjeverno od Pomera do Debelog Vrva (M.Grosso) iznad Vinkurana. (Krizmanić sur., 2005)

Definitivni prijedlog osvojilo je krajem 1869. godine Povjerenstvo za utvrde Vojnog tehničkog ureda. Osim poboljšanja s dopunom naoružanja na postojećim predviđena je gradnja golemog broja novih građevina: 23 topničke bolnica, 11 velikih poljskih utvrda (*Feldwerk*) kontinuirani obrambeni zid s rovom i novim lunetama, postojećih i novih utvrda od doline Valle Galante blizu uvale Sv. Petra do vrha Sv. Mihovila, M. Rizzija, M. Gobba i do poluotoka Sv. Petra, sa 7 stražarnica i topničkih

bitnica na križanju zidina i prilaznih cesta gradu, barikade morskih mina između Brijuna i Fažane, između Brijuna – Sv. Jerolima i Punte Christo, između punte kod Val de Figo i M. Grosso, između punte kod Val de Figo i M. Grosso između topničke bitnice Fisella i Zonchi. (Krizmanić 151:2005)

Morskim se barikadama bez mina trebao zatvoriti unutarnji dio zaljeva između poluotoka Sv.Petra i otoka Sv.Andrija, do otoka Sv. Katarina i od Katarine do Mulimenta.

Nakon pobjede austrijske flote nad talijanskom kod Visa 1866. godine u bitci za prevlast na Jadranu, uviđena je važnost pulske luke i Arsenala. (Krizmanić151:2005) To se vidi i u smjernicama obrane koje je verificiralo Povjerenstvo 1869. i kojima je određeno da se već u toj godini mora poboljšati stanje na 26 fortifikacija i sagraditi 8 privremenoga karaktera od zemlje i drvenih trupaca u tzv. passegeren stilu. U tom se planu uočava već prva ili zadnja važna obrambena crta grada koja određuje granicu tvrđavske jezgre prema kopnu, odnosno njegovo građevno područje. (Krizmanić 151:2005) Na toj je obrambenoj crti bio "pulski toranj" Sv. Jurja (San Giorgio) i "pulski segmentni tornjevi" Monvidal i Sv. Mihovil (S. Michele), koje je trebalo okružiti i dopuniti sa zemljanim utvrdama u sustavu opkopa (lunete). Tu su obrambenu crtu trebale činiti nove lunete u dolini Valle Galante, na brežuljcima M. Rizzi i M. Gobbo iznad Valkana, kao i topničke bitnice na presjecištu obrambenih zidina i opkopa s radijalnim ulaznim cestama u grad, od uvale Sv. Petra podno Karšiola do poluotoka Sv. Petra. Sve te nove, zapravo zastarijele fortifikacije nisu sagrađene, jer se pored ostalog vjerojatno uvidjelo da radijusi zabrane gradnje oko već postojećih smetaju razvitku grada i dovode do čestih prostornih konflikata. (Krizmanić i sur., 2005)

Pored već improviziranih spomenutih vojarna (*Miliär Baraken*) i Laboratorija topništva u dolini Val Galante s obližnjom barutanom ispod brda Svetog Jurja, izvan su se kruga utvrda 1869. nalazile četiri barutarnice sa stražarnicama na sjevernoj obali zaljeva, spremište baruta sa stražarnicama na Muzilu (Signole), skladište morskih mina na Fiselli i druga streljana od vrha Monte Gobbo do južnog rta Valkana. (Krizmanić i sur.,2005)

Utvrda Monte Zaro i topnička bitnica San Giovanni na Muzilu su izostavljene kao utvrđena mjesta. Topnička bitnica San Giovanni pretvorena je u privremeno spremište baruta, dok je utvrda Monte Zaro upravo te godine srušena kako bi tu mogla započeti gradnja Hidrografskog zavoda meteorološke stanice koja je dovršena dvije godine kasnije. (Krizmanić i sur., 2005) Iako su fortifikacijska zdanja bila u sukobu sa slobodnim prostornim razvitkom civilnog dijela grada, kojemu su često limitirala granice izgradnje i funkciju trgovine kroz zaljev, ona su ipak, kao značajni javni radovi, zapošljavala veći broj radnika i doprinosila širenju bogatstva. Osim toga, ta bogata nepravilna kruna odvojenih utvrda na gotovo svakom istaknutijem brežuljku oko grada i zaljeva koji su branile, postupno je prostorno preoblikovala vanjsko pročelje Pule i doprinosila rekonpoziciji i prostornom jedinstvu raštrkane izgradnje u gradskom prostoru. (Krizmanić i sur., 2005) Kruna fortifikacija davala je onu kohezijsku prostornu snagu koju su prije rušenja imali srednjovjekovni bedemi. One su ostavile neizbrisiv trag u slici i urbanom konceptu Pule, postavši od tada i važni orijentiri u pulskom krajoliku. (Krizmanić i sur., 2005)

One su ostavile neizbrisiv trag, u slici i urbanom konceptu Pule, postavši od tada i važni orijentiri u pulskom krajoliku. (Krizmanić i sur., 2005)

Izgradnja ovog sustava obrane pomogla je da se otrgne od zaborava veći broj starih toponima u područjima, gdje su te fortifikacije nastajale. Iako su nekim utvrdama davana imena ličnosti (primjerice Maximilian Franz I. Tegethoff, Bourignon), ipak je većina njih ostala zapamćena po imenu brežuljka ili po imenu područja na kojem su podignuta (primjerice Monvidal, Zaro, Verudela, Muzil, Turtian). Nazivi određenog broja gradskih četvrti i prigradskih predjela ostali su do danas zapamćeni, a u kartografskoj dokumentaciji zabilježeni zahvaljujući nazivima utvrda i topničkih bitnica: primjerice Sv. Mihovil, Sv. Juraj, Monsival, Saline, Sisplac, Stoja, Valovine (Val Lovina), Žunac (Zonchi), Monumenti (Mulimenti), Valamarin, Vidrian, Vernal, Šandalja (S. Daniele) i druge (Krizmanić 2005:153).

Od tada također datira i nekoliko vijugavih gradskih ulica, koje su nastale na prvotno probijenim bijelim prilaznim putevima do utvrda: primjerice Boškovićev uspon do utvrde Zaro, Preradovićeve ulica do utvrde Sv. Mihovila, Ulica Verudela, Ulica Stoja i dio stare Monvidalske ulice do istoimenih utvrda.

Te kružne utvrde građene i oblikovane dobrim dijelom na tradiciji renesanse i baroka, projektirali su vojni arhitekti/inženjeri, koji su bili oslobođeni obveze lijepljenja na pročelja skupih historicističkih dekoracija. Stilsko određivanje takve fortifikacijske arhitekture nepotrebno je, a to ne umanjuje vrijednost tih vrhunskih arhitektonskih djela XIX. stoljeća. Repertoar dekorativnih oblika bio je vrlo sužen i vrlo pojednostavljen. (Krizmanić i sur., 2005) Važna je bila funkcija i konstrukcija koja se morala oduprijeti napadu topništva. Dovratnici portala i doprozornici, građeni ponekad od masivnih kamenih blokova, simplificirani su i rijetko naglašeni jednostavnim porfilacijama.

U tim prvim građevinama prevladao je kamen vađen iz lokalnih kamenoloma, ugrađen u debele zidove i do 3 m širine u raznim kombinacijama pravilnog i nepravilnog *opusa quadratuma*, s pravilnim fino i grubo klesanim blokovima, zidanim u redovima različitih širina i dužina. Samo su stropne konstrukcije dijelom izvedene iz debelih drvenih greda i dasaka s jednostavnim konstrukcijskim pokušanim detaljima medievalne tradicije. Tehnologija i tehnika gradnje zidova i kamenih svodova je bila također tradicijska, tek nakon 1880. počeli su koristiti beton i čelik u kombinaciji s kamenom i ciglom lokalne proizvodnje. (Krizmanić i sur., 2005)

Oblikovanje je u potpunosti bilo podređeno vojnoj strategiji, ratnoj tehnici i razornoj moći topništva, ali pritom nije izostalo modeliranje nekih detalja i otvora u duhu historicističkog, vrlo reduciranog dekora na ulaznim portalima, prozorima, topnicama, vijencima, ogradama, stolariji i bravariji. Za to su postojali udžbenici s pravilima gradnje i razrađenim konstrukcijskim detaljima. (Krizmanić i sur., 2005)

Ljepota je tih utvrda u bezbroj fino oblikovanih detalja, radom vrhunskih majstora kamenoklesara, ali najviše u čistoj, gotovo suvremenoj kompoziciji kamenih pročelja i korpusa utvrda usidrenih u živoj stijeni i utopljenih u brežuljkasti krajolik grada, s kojim čine organsku cijelinu ne samo po korištenom materijalu već i po arhitektonskoj kompoziciji. (Krizmanić i sur., 2005)

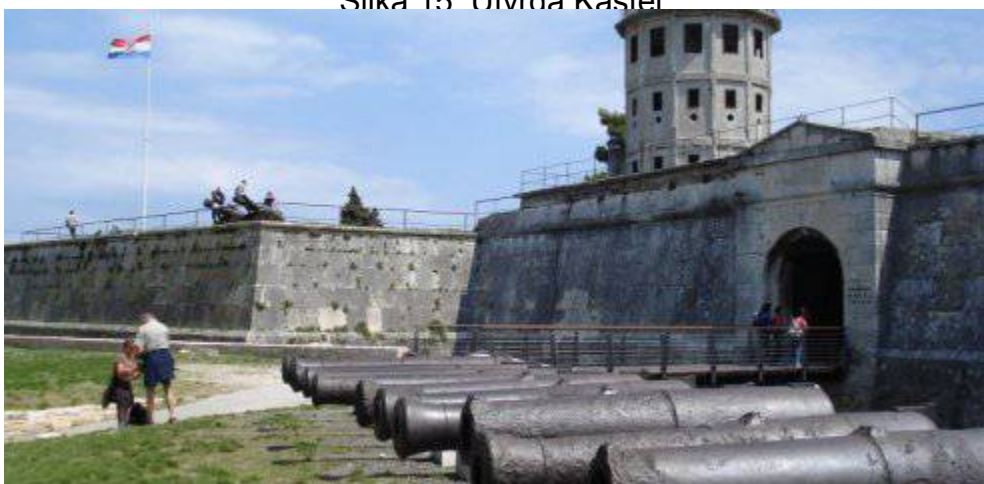
Tu nema bezličnog oponašanja starih oblika, već se prožimaju sklad i ravnoteža između znanosti fortifikacija i oslobođene umjetnosti i arhitektonskog oblikovanja, koja je već sredinom XIX. stoljeća zadivljavala svojom čistoćom oblika.

Iako na tragu renesansnih fortifikacija, originalna su to djela pronalazačkog duha *Ottocenta*, arhitektura koja se autonomno razvija, a koju projektiraju vojni arhitekti/inženjeri. (Krizmanić i sur., 2005) Plod je to umjetnosti fortifikacija i vještina ratovanja u XIX. stoljeću koja imponira također po majstorskoj izvedbi detalja, primjerice u izvedbi topnica na kojima je historicistička svedena na najmanju mjeru. Ako to i nije namjerna reakcija na historicizam (elektrizam), sigurno nije ni slijepo slijeđenje njegove doktrine. Najveći je doseg te arhitekture njezina geometrijska čistoća, jednostavno i skladni izraz snage i opstojnosti. (Krizmanić i sur.,2005) Umjetnička su to djela modernih fortifikacija Hrvatske XIX. stoljeća, koja se danas zasigurno mogu uklopiti u složenu sliku europske vojne/fortifikacijske arhitekture, nažalost još uvijek zaboravljene i neuvrštene u povijest umjetnosti i arhitekture Hrvatske (Krizmanić i sur., 2005).

UTVRDA KAŠTEL

Od fortifikacijske arhitekture novijega razdoblja najznačajnija je i najstarija velika bastionska tvrđava na Kaštelu (slika 19.). Izgrađena je na uzvisini nad gradom, strateški najistaknutijem mjestu, na kojem su i prije nje već tisućljećima građena i dograđivana glavna gradska utvrđenja (Travirka 2005:55). Tvrđavu je u današnjem obliku podigla Mletačka Republika 1630. po projektima francuskog vojnog arhitekta Antoina De Villea (Travirka 2005:55). Kako je važnost pulske luke bila vrlo velika za odvijanje pomorskoga prometa na glavnom plovnom putu prema Istoku, to je tvrđava svojim utvrdama i topništvom morala štiti luku i sam grad. Jezgru čini veliki četverokut moćnih zidina s čijih se kutova šire šiljati peterokuti bastioni (Travirka 2005:55). Za izgradnju ove utvrde korišteni su nažalost, kao građevni materijal ruševni ostaci Velikog rimskog kazališta smještenog na padini brežuljka Zara (Travirka 2005:55). U tvrđavi na Kaštelu danas je smješten Povijesni muzej Istre.

Slika 15. Utvrda Kaštel

3.2. RESURSI BAZIRANI NA DOGAĐANJIMA GRADA PULE

Događanja i manifestacije doprinose stvaranju “kreativnog grada” ili “poduzetničkog grada”.

Mnogobrojne su prednosti koje grad ima od manifestacija, a one postaju izazov nekadašnjoj dominaciji kulturne materijalne baštine. Te su koristi zasnovane na pretpostavkama da su manifestacije fleksibilnije od određenih vrsta materijalne baštine, da su primjerenije za stvaranje “spektakla” i “atmosfera”, manifestacije zadovoljavaju potrebu za zajedničkim prisustvom i osjećaju “da smo tu”, a što je najvažnije, cijena manifestacija je znatno manja u odnosu na održavanje znamenitih građevina te da istovremeno ostvare veći utjecaj za kraće vrijeme.

Manifestacije dodaju nematerijalnu komponentu fizičkoj kulturi grada, a jedna od glavnih odlika moderne ekonomije je značaj “iskustva”. Usluge karakteriziraju laka reproduktibilnost, dok su iskustva po definiciji jedinstvena. Zajedničko doživljavanje iskustva na manifestacijama je upravo ono što ih čini posebnim (Richards i Palmer 2013, 28-30).

U tablici 1. prikazane su sve manifestacije koje su tijekom 2016. godine održane u Puli. Iz tablice je vidljivo da je broj događanja velik, da se događanja u nekoliko institucija održavaju tijekom cijele godine te su nacionalnog značaja tj. za domaću publiku. Tijekom ljetnih mjeseci događanja ima znatno više te ima više događanja međunarodnog značaja. Prema mjestu održavanja, vidi se da se većina manifestacija (naročito u ljetnim mjesecima) održavaju na lokalitetima materijalne kulturne baštine grada opisane u prethodnom poglavlju, te da je velika većina manifestacija zabavnog karaktera.

Tablica 1. Događanja u Puli tijekom 2016. godine (Izvor: arhiva TZ grada Pule)

DOGAĐAJ	MJESEC / 2016.	MJESTO U GRADU	KARAKTER	ZNAČAJ	
				NACIONALNI	MEĐUNARODNI
Promenadni koncert – KUD Lino Mariani	siječanj	Forum	zabava	+	
Pula Jazz Band	siječanj	Hotel Pula	zabava	+	

DOGAĐAJ	MJESEC / 2016.	MJESTO U GRADU	KARAKTER	ZNAČAJ	
				NACIONALNI	MEĐUNARODNI
Fiorin Jazz Orchestra	Siječanj - prosinac	Fiorin Bar	zabava	+	
Rock koncerti u Rock caffe-u	Siječanj - prosinac	Rock caffe	zabava	+	
Jack Honney and the Beats Limited edition	siječanj	Pietas Julia caffe bar	zabava		+
Sposa News 2016	siječanj	aerodrom	festival		+
Noć Muzeja 2016	siječanj	Arheološki muzej Istre	kultura	+	
17. Dječji karneval	veljača	Arena	zabava	+	
Rock koncerti Disco Uljanik	siječanj-prosinac	Disco Uljanik	zabava	+	
EU Disco plus 2020	veljača-ožujak	Portarata	kultura	+	
Carski ruski balet - Orašar	veljača	Istarsko narodno kazalište	kultura		+
Carski ruski balet - Labuđe jezero	veljača	Istarsko narodno kazalište	kultura		+
23. Histria- sajam hrane i pića	veljača	Dom hrvatskih branitelja	gastro	+	
15. Ucvirken fest	veljača	Gradska tržnica	gastro	+	
Elektro karneval	veljača	Zerostrasse	zabava	+	
Tamara Obrovac and Trashisstria ensemble i gosti	veljača	Istarsko narodno kazalište	zabava	+	
Degustacija vina	veljača-prosinac	Enoteka Istriana-Forum	gastro	+	
Visualia prekidač	ožujak	Trg Kralja Tomislava	festival	+	
Mirisi i okusi Istre-Hand made by Markat	ožujak - rujan	Gradska tržnica	gastro	+	
Uskrs u Puli	ožujak	Gradska tržnica	gastro	+	
West Kirby Grammar School (UK)	travanj	Forum	kultura		+
Dani muzičke akademije u Puli	travanj	Muzička akademija	kultura	+	
Monte Librić	travanj	Zajednica Talijana	festival		+
Večer hrvatskih autora	travanj	Dom hrvatskih branitelja	kultura	+	
Noć knjige	travanj	Gradska knjižnica i čitaonica	kultura	+	
41. Međunarodni susret harmonikaša	travanj	Dom hrvatskih branitelja	kultura		+
Fashion Form 2016	travanj	Kaštel	zabava	+	
Eric Sardinas koncert	travanj	Kaštel	zabava		+
Svjetski dan plesa	travanj	Patinaggio	zabava	+	
Obilježavanje 1.maja	svibanj	Šuma Šijana	zabava	+	
Zborovi Grootkoor Holland i Matko Brajša Rašan	svibanj	Katedrala	kultura		+
Koncert u povodu 162. obljetnice rođenja skladatelja Antonija Smareglie	svibanj	Zajednica Talijana Circolo	kultura	+	
13. Danceproject festival	svibanj	Istarsko narodno kazalište	festival		+
Pulska gitarijada 2016	svibanj	Portarata	festival	+	
Big Band Akademije za glasbo iz Ljubljane	svibanj	Forum	kultura		+
Koncert za Dan grada Pule	svibanj	Istarsko narodno kazalište	kultura	+	
Ad libidum-Koncert po želji	svibanj	Sveta srca	kultura	+	

DOGAĐAJ	MJESEC / 2016.	MJESTO U GRADU	KARAKTER	ZNAČAJ	
				NACIONALNI	MEĐUNARODNI
Art zona Kandler-dani otvorenih vrata	svibanj	Kandlerova ulica	kultura	+	
Music fest Croatia	svibanj	Gradska tržnica	zabava	+	
3. Dječji pjevački festival "Pula pjeva"	svibanj	Istarsko narodno kazalište	zabava	+	
3. Festival multikulturalnosti	svibanj	Forum	festival		+
Festival Visualia 2016	svibanj	Cijeli grad	festival		+
6. Harley Davidson Party	svibanj	Twin Horn Monte Ghiro	zabava		+
Cantate Croatia 2016	svibanj	Crkva Sv- Franje	kultura	+	
3PLE DUBBLE TRUBBLE	svibanj	Tvrđava Monte Christo	zabava		+
Zvuk-pokret-svijetlo	lipanj	Iza Augustovog hrama	kultura		+
2. No Traction Weekend	lipanj	Katarina Monumenti	zabava		+
Koncert klasične glazbe	lipanj	Crkva Svetog Franje	kultura	+	
15. Dani antice-Pula Superiorvm	lipanj	Foru, Portarata, Arena, Park Grada Graza	festival		+
Euro 2016 na Forumu	lipanj	Forum	sport	+	
Bloomsday 2016. - James Joyce	lipanj	Cijeli grad	kultura		+
Slurp! Festival	lipanj	Tvrđava Punta Christo	zabava		+
Bruno Krajcar & Mila Elegović	lipanj	Forum	zabava	+	
Hand Made Fair	lipanj-rujan	Forum	festival		+
Tjedni gjir	lipanj-rujan	Tvrđava Punta Christo	zabava	+	
DJ Program: Youth On Rise - Mladi Na Uspou	lipanj-rujan	Uspou De Villea	zabava		+
Ljeto na Kaštelu - koncerti	lipanj-rujan	Kaštel	zabava		+
Musikschule Fröhlich Orkestar, Eschenburg (DE)	lipanj	Portarata	kultura		+
Gladijatori "Spectacvla Gladiatoria"	lipanj-rujan	Centar grada	kultura		+
Spectacvla Antiqva	lipanj-kolovoz	Arena	zabava		+
22. PUF Međunarodni festival alternativnih kazališta	srpanj	Centar grada	kultura		+
American Music Abroad	srpanj	Dom hrvatskih branitelja	kultura		+
Guildford high school zbor	srpanj	Forum	kultura		+
63. "Pulski filmski festival"	srpanj	Arena	kultura		+
Rade Šerbedžija & Miroslav Tadić	srpanj	Tvrđava Minor, Mali Brijun	zabava	+	
19. Organum Histriae	srpanj	Katedrala	kultura		+
Kazalište Ulysses	srpanj-kolovoz	Tvrđava Minor, Mali Brijun	kultura		+
Fakenham high school zbor	srpanj	Forum	kultura		+
INK na Kaštelu	srpanj-kolovoz	Kaštel	kultura	+	
Face to Face	srpanj	Art zona Kandler	zabava		+

DOGAĐAJ	MJESEC / 2016.	MJESTO U GRADU	KARAKTER	ZNAČAJ	
				NACIONALNI	MEĐUNARODNI
14. Seasplash Festival	srpanj	Tvrđava Punta Christo	zabava		+
Jose Carreras-koncert	srpanj	Arena	kultura		+
"Poluotok radosti" – 7. Festival komorne glazbe	srpanj	Crkva Sv. Franje	kultura		+
Petar Grašo - koncert	srpanj	Arena	zabava	+	
Status Quo - koncert	srpanj	Arena	zabava		+
Robert Plant - koncert	srpanj	Arena	zabava		+
Plesna večer	srpanj-rujan	Portarata	zabava	+	
15. "Arena International"	kolovoz	Centar grada	festival		+
Đorđ Balašević - koncert	kolovoz	Arena	zabava	+	
Big Band koncert	kolovoz	Forum	zabava	+	
24. Monteparadiso Festival	kolovoz	Društveni centar "Rojc"	zabava		+
The Positive Creative World Ensemble	kolovoz	Forum	zabava		+
Nina Badrić - koncert	kolovoz	Arena	zabava	+	
David Kumpare, klarinet i Sandro Vešligaj, klavir	kolovoz	Crkva Sv. Franje	kultura	+	
Parni valjak - koncert	kolovoz	Arena	zabava	+	
Visualia Summer Edition	kolovoz	Forum	zabava		+
8. Dani srpske kulture u Istri	kolovoz	Forum	kultura		+
Media Mediterranea	kolovoz	Titov park	zabava		+
The Night Express band	kolovoz	Forum	zabava	+	
Pulska noć	kolovoz	Centar grada	zabava		+
1.Međunarodni festival klasične glazbe	kolovoz	Iza Augustovog hrama	kultura		+
Dimensions Festival	kolovoz	Arena	zabava		+
22.međunarodna škola harmonike 2016	kolovoz	Crkva Sv. Franje	kultura		+
Oliver&Gibonni koncert	kolovoz	Arena	zabava	+	
Outlook festival	rujan	Tvrđava Punta Christo	zabava		+
22. Croatia Bike Week	rujan	Monumenti	sport		+
Audioart Festival 07	rujan	Dom hrv. branitelja	zabava		+
Pulska X-ica utrka	rujan	Cijeli grad	sport	+	
Jesen u padeli	rujan	Gradska tržnica	gastro	+	
IRONMAN 70.3	rujan	Cijeli grad	sport		+
Street Food Festival	rujan	Gradska tržnica	gastro	+	
Škrapula - utrka po škrapama	rujan	Kamp Stoja	sport	+	
Pogled u plavo	rujan	Forum	festival	+	
IdejaKreacijaProizvod	listopad	Gradska tržnica	gastro	+	
19. Obrtnički sajam Istre	listopad	Parking Karolina		+	
Koncert duhovne glazbe	listopad	Crkva Gospe od	kultura	+	

DOGAĐAJ	MJESEC / 2016.	MJESTO U GRADU	KARAKTER	ZNAČAJ	
				NACIONALNI	MEĐUNARODNI
		milosrđa (Misericordia)			
Ciklus edukativnih koncerata Glazbeni poučak Pula 2016.	listopad - studeni	Sveta srca	kultura	+	
Pulske mažoretkinje	listopad	Portarata	zabava	+	
Pula Boat Fair	listopad	Tehnomont Marina Veruda			+
12. Smotra klapa "Puna mi Pula"	listopad	Zajednica Talijana-Circolo	kultura	+	
Pazi što jedeš 2016	listopad	Zajednica Talijana-Circolo	gastro	+	
Nataša Dragun - 19. Koncert "Flauta, sax & prijatelji"	listopad	Dom hrvatskih brantelja	kultura	+	
Dan KUD-SAC "Lino Mariani" i Nella Milottija	studeni	Istarsko narodno kazalište	kultura	+	
13. Dani vokalne glazbe Brajši u spomen	studeni	Dom hrvatskih brantelja	kultura	+	
Festival zdrave hrane i domaćih proizvoda	studeni	Gradska tržnica	gastro	+	
Božićno-novogodišnji koncert-Sinfonijski orkestar HNK Ivana pl. Zajca Rijeka	studeni	Istarsko narodno kazalište	kultura	+	
Pingo grad-dječji animacijski tjedan	studeni	Centar grada	zabava	+	
Seasplash Showcase Party	studeni	Titov park	zabava	+	
Ledeni grad Klizalište Karolina	studeni-prosinac	Parkiralište Karolina	zabava	+	
Glazbeni adventski vijenac	studeni	Flanatička ulica	zabava	+	
Noć pulskih galerija (s okusom Ljubljane)	prosinac	Pulske galerije	kultura		+
Advent u Katedrali	prosinac	Katedrala	kultura	+	
Festival čokolade i prigodnih darova	prosinac	Hotel Pula	gastro	+	
RockTarata – rock koncerti	prosinac	Portarata	zabava	+	
65. obljetnica SAKUD-a	prosinac	Gradska tržnica	zabava	+	
Gladiator Fight Night Ivan Vitasović vs Anđelko Kitić	prosinac	Dom sportova "Mate Parlov"	sport	+	
Doček Sv. Nikole	prosinac	Bunarina	zabava	+	
22. Sa(n)jam knjige u Istri	prosinac	Dom hrv. branitelja	kultura		+
Endrigove pjesme na klaviru Marije Iveković	prosinac	Zajednica Talijana - Circolo	zabava		+
Seasplash Wanted Skate Contest + Urban Penetration	prosinac	Društveni centar Rojc	zabava	+	
Prosinac na tržnici	prosinac	Gradska tržnica	gastro	+	
Doček Betlehenskog svijetla	prosinac	Forum	zabava	+	
Festival mladih vina i	prosinac	Hotel Pula	gastro	+	

DOGAĐAJ	MJESEC / 2016.	MJESTO U GRADU	KARAKTER	ZNAČAJ	
				NACIONALNI	MEĐUNARODNI
autohtonih delicija					
Vanna-Božić u INK	prosinac	Istarsko narod. kazalište	zabava	+	
Doček Djeda mraza	prosinac	Portarata	zabava	+	
Seasplash C.U.B.E. Breakdance and hip hop contest vol.4	prosinac	Patinaggio	sport	+	
Seasplash: URBAN PENETRATION, NEW YORK SKA JAZZ ENSEMBLE SHUGO'S FOOSY	prosinac	Titov park	zabava	+	
Jazz Christmas Fiorin Jazz Quartet feat. Ivona Fabris & Dušan Kranjc	prosinac	Gradska tržnica	zabava	+	
Božićni koncerti	prosinac	Sveta srca, Circolo, Istarsko narodno kazalište	zabava	+	
Božićni sajam kreativnosti	prosinac	Dom hrvatskih branitelja	festival	+	
Božićni koncerti na tržnici	prosinac	Gradska tržnica	zabava	+	
The Beat Fleet, Tedy Lee	prosinac	Forum	zabava	+	
Doček Nove godine u podne – Neno Belan	prosinac	Karolina	zabava	+	
Doček Nove godine na Forumu	prosinac	Forum	zabava	+	

4. IZAZOVI RAZVOJA KULTURNOG TURIZMA GRADA PULE

Razvoj kulturnog turizma kao jednog od najvažnijih turističkih proizvoda grada Pule temelji se na razvoju kulture Grada, a trenutno stanje u području kulture obilježeno je financijskom krizom.

Proračuni za kulturu smanjeni su na svim razinama – državnoj, županijskoj i gradskoj. Ionako mala sredstva koja su dolazila iz privatnog sektora dodatno su smanjena, a na natjecanjima za sredstva međunarodnih donatora i EU-fondova vlada enormna konkurencija koja je također dodatno pojačana ekonomskom krizom na europskoj razini. S druge strane, tržište u kulturi na razini cijele države ne funkcionira jer građani ne kupuju umjetnine, broj prodanih knjiga smanjuje se iz godine u godinu, a opada i broj građana koji posjećuju kina, kazališta, koncerte. Iako je to opći trend, ne znači da se za pojedine događaje ili proizvode interes i povećava (npr. za film u Puli). Ukratko, nedostatak novca postao je ključni problem u kulturi i zasad ne postoji

sustavni odgovor na to pitanje. Drugi važan problem u pulskoj kulturi je nedostatak vrijednosne orijentacije. Kulturni sustav ne pruža gotovo nikakvu orijentaciju tako da akteri (pojedinci i organizacije) u kulturnom sustavu nisu u mogućnosti prepoznati oblike poželjnog ponašanja. Ukratko, nije jasno što bi oni uopće trebali raditi ni koji su kriteriji uspješnog rada. Sustav vrijednosti ne nastaje u jednom trenutku na način da ga određeno tijelo odredi, a svi ostali prihvate, već u suodnosu različitih subjekata koji nastoje nametnuti svoje viđenje stvari, kriterije i parametre. To nas dovodi i do trećeg problema – raspodjele odgovornosti. Odgovornost za učinjeno, za dobro i loše, je difuzna - pripada sustavu, a ne pojedincima. Na taj način sustav postaje entitet, nezavisni subjekt s enormnom koncentracijom moći u kojem svi ljudi imaju osjećaj nemoći. Nejednakost unutar kulturnog sustava sljedeći je važan problem koji je također povezan s pitanjem vrijednosti. Status javnih ustanova jamči određena prava organizacijama i zaposlenicima koja nemaju drugi akteri (nezavisna scena) u kulturnom sustavu. Ta nejednakost posljedica je zakonskog okvira koji kulturu shvaća kao javno dobro i funkcije obavljanja kulturne djelatnosti prenosi na javne ustanove. Sadašnje stanje nejednakosti dovodi u konfliktnu situaciju aktere koji bi, s obzirom na prirodu posla, trebali surađivati. Naravno, prisutni su i drugi problemi poput nedostatka ljudskih resursa, neadekvatnih prostora, nepostojanja opreme ili tehnike, itd.

Kulturna strategija Grada Pule 2014.-2020. ima svoju viziju, misiju i definira aktivnosti vezane uz razvoj kulturnog turizma.

4.1 VIZIJA KULTURNE STRATEGIJE

Vizija kulture kao generatora razvoja grada počiva na ukupnim kulturnim potencijalima grada (spomenici, arhitektura, urbanizam, institucije i druge organizacije, manifestacije, umjetnička proizvodnja i umjetničko obrazovanje) i pojedinačnim iskustvima organizacije kulturnih programa koji imaju pozitivan učinak na ukupno socio-ekonomsko stanje grada. Potencijale kulturnog sektora prepoznaju kulturni radnici i građani. Ona počiva na sadašnjem stanju u kojem se kulturni sektor nalazi i u kojem je djelovanje, barem djelomično, već usmjereno k aktualizaciji tih

potencijala. Pula je grad bogate kulturne povijesti s kojom su građani dnevno u kontaktu kroz njezine materijalne i nematerijalne manifestacije. Osim toga, Pula je grad suvremenog umjetničkog stvaralaštva i međunarodno relevantnih manifestacija (Pula Film Festival, Sajam knjiga u Istri, Pulski dani eseja, Kazališni festival PUF, Međunarodni kazališni festival mladih – MKFM, Monteparadiso festival, Seasplash reage festival i dr.) koji pridonose ukupnoj kvaliteti života u gradu. Prema ocjenama građana, kulturni standard u gradu na zavidnoj je razini, često i iznad njihovih očekivanja pa većinu toga ne uspijevaju ni pratiti. Kulturni standard građana Pule počiva na tri oslonca koji čine ključ za razumijevanje kulturnog sektora. To su kulturna baština, javne ustanove i nezavisna scena.

4.2. MISIJA KULTURNE STRATEGIJE

Misija kulturnog sektora je kontinuirano unapređivanje kulturnog standarda građana. Kulturni sektor tako pridonosi ukupnoj kvaliteti života stanovništva u gradu. No, od kulturnog sektora građani očekuju doprinos ukupnom socijalnom i ekonomskom razvitku. Taj se doprinos ne mjeri isključivo kao izravan prihod nego i kao doprinos atraktivnosti grada, što je osobito važno **za razvoj turizma**. Kultura se tako prepoznaje kao jedan od mogućih generatora razvoja Pule. Zbog potencijala koji je prepoznat, ali ne i aktualiziran, čini se prikladnim da se vizija kulturnog razvitka odredi prema općem razvoju grada, tako da kultura u nekom budućem razdoblju zaista i postane generator razvoja.

4.3. AKTIVNOSTI KULTURNE STRATEGIJE KOJE MOGU DOPRINIJETI RAZVOJU KULTURNOG TURIZMA

Kulturna strategija Grada Pule 2014.-2020. predviđa 17 aktivnosti radi ostvarenja zadanih ciljeva. Neke su od njih indirektno vezane uz razvoj kulturnog turizma Pule, a neke su vezane direktno, kao npr:

Pokretanje suradničkih projekata i platformi

Uređenje spomeničke baštine, javnih površina, izgradnja kulturne infrastructure i drugi financijski zahtjevniji zahvati u idućem razdoblju neće biti mogući

ukoliko se prilikom njihova planiranja i izgradnje oslanja isključivo na lokalni gradski proračun.

Stoga je potrebno izgrađivati veće projekte pogodne za pronalaženje partnerstva na nacionalnoj razini, npr. Ministarstvo kulture, ili pak za kandidiranje na financijske programe Europske unije. Kako bi ovi projekti uopće mogli funkcionirati, potrebno ih je izgraditi, a to bi trebala biti uloga *ad hoc* projektnih timova ili platformi koje bi osnovao UO za kulturu (ili pak samoosnovanih), ali operativno bi ovi timovi trebali djelovati pri postojećim institucijama (u tom se smislu osobito pogodnom čini Istarska kulturna agencija, ali istu ulogu mogu imati i druge institucije ukoliko imaju kvalitetne ljudske resurse) ili udrugama. Prvi korak u realizaciji ove aktivnosti jest identificirati područja djelovanja pogodna za razvijanje ovih projekata i utvrditi karakteristike aktera koji djeluju u tim područjima te na osnovu toga donijeti odluku o tome ide li se u dugoročnu suradnju putem platforme djelovanja ili pak jednokratnu aktivnost putem razvoja projekta.

Formuliranje narativa o Puli

Pula je grad izrazito bogate povijesti čiji su tragovi očuvani u materijalnoj baštini. Povijest i kulturna baština predmet su interesa brojnih disciplina i sustavno se radi na povijesnim i arheološkim istraživanjima te valorizaciji materijalne i nematerijalne baštine. Na ovim poslovima rade brojne institucije i pojedinci čijim su radom nastala brojna djela u kojima se obranjuju različita povijesna razdoblja, lokacije, spomenici, ličnosti i dr. Ta se djela, izmenu ostaloga, koriste i kao podloga za izgradnju narativa koji se koriste u svrhu promocije grada, kreiranja turističkih itinerara i vodiča, izrade povijesnih i povjesničarsko-umjetničkih pregleda, itd.

Formuliranje narativa o gradu uključuje izbor ključnih tema, njihovu publicističku obradu i stvaranje široko rasprostranjenih narativa o gradu te, na koncu, primjenu i prezentaciju ovih narativa u turističkim itinerarima, izložbama, manifestacijama, itd.

Formuliranje narativa treba biti namijenjeno prvenstveno građanima, a ključni rezultat ove aktivnosti treba biti prihvaćanje, razumijevanje i pounutrenje narativa od strane građana. Turistička zajednica Pule pokrenut će projekt stvaranja ovih narativa,

a prvi korak u tom poslu je izbor tema i narudžba publicističkih radova koji će na jednostavan način građanima približiti najvažnije događaje grada Pule.

Burza projekta

Za ostavrenje ove aktivnosti potrebno je otvoriti komunikaciju među različitim sektorima i to putem određenog protokola koji odgovara načinu rada svih uključenih. Prvi je korak u tom smislu svakako organizacija predavljanja projekata i mogućnosti suradnje.

Razvoj turizma temeljen na kulturnoj ponudi

Kulturna ponuda treba postati osnova razvoja turizma u gradu. U samu turističku ponudu potrebno je integrirati kulturnu baštinu, rad kulturnih ustanova, kulturne manifestacije, umjetničku produkciju, itd. Naravno, sve se to već radi, ali sporadično i fragmentarno, te je u sam turistički marketing potrebno uključiti kulturnu ponudu. Iako je riječ o naizgled jednostavnom zadatku, nije ga jednostavno provesti jer uključuje definiranje ciljne skupine (kome je namijenjena ova ponuda?), promjenu vremenskih okvira planiranja kulturnih programa (turistička industrija ima duži period planiranja od kulturnih programa), blisku suradnju aktera koji ponekad imaju vrlo različite interese, itd. Zbog kompleksnosti provedbe ove aktivnosti njezina je provedba predviđena tek nakon konsolidacije kulturnog sektora, dakle u njezinu je realizaciju moguće krenuti tek kada kulturni sektor zadobije autoritet u odnosu na turistički sektor. Predviđena provedba ove aktivnosti je tek od 2017. godine, a trebao bi je inicirati Grad Pula. Budući da će putem interdisciplinarnе suradnje pridonijeti povećanju vidljivosti kulturnih programa i generirati novostvorenu vrijednost (Kulturna strategija Grada Pule 2014.-2020.).

5. PRIJEDLOG MANIFESTACIJE “FESTIVAL GROŽĐA I VINA 2018”

Ranije opisane Kulturna strategija grada Pule kao i Strategija razvoja turizma grada Pule jasno definiraju aktivnosti koje bi trebalo poduzeti u cilju razvoja Pule kao destinacije kulturnog turizma. Održavanje manifestacija korištenjem kulturno povijesnih resursa jedna je od aktivnosti koja bi pridonijela ostvarenju tog cilja, kao i suradnja između kulturnih ustanova, nezavisne scene i drugih aktera.

Kao student Interdisciplinarnog studija Kulture i turizma, mogućnost u realizaciji takvih aktivnosti vidim upravo u potencijalu koji naš studij posjeduje kroz svoje programe, kvalitetne profesore i studente kojima će jednog dana kreiranje manifestacija biti zanimanje.

Kreiranje manifestacija od ideje do realizacije mogla bi se provesti kroz kolegij Praktikum. U tom slučaju bilo bi bolje da se taj kolegij održi na drugoj godini preddiplomskog studija.

Nositelj tog kolegija bio bi profesor koji bi za početak osnovao, zajedno sa studentima, Udruhu “KIT”, a svi studenti druge godine bili bi članovi te udruge. Nositelj kolegija bio bi ujedno i predsjednik udruge kako se predsjednik ne bi mijenjao svake godine, a studenti bi činili skupštinu tj. aktivne članove.

Članovi bi se na taj način upoznali sa načinom funkcioniranja udruge te koje sve mogućnosti jedna neprofitabilna udruga ima na raspolaganju za bolje djelovanje u javnom sektoru.

Početak III semestra članovi udruge “KIT” (studenti druge godine preddiplomskog studija) osmislili bi jedan projekt tj. manifestaciju iz područja kulturnog turizma te bi je početkom slijedeće kalendarske godine prijavili na javni natječaj iz područja kulture Grada Pule.

Ciljevi projekta:

- praktična edukacija studenata u organiziranju manifestacija,
- upoznavanje studenata sa lokalnim resursima koji mogu pomoći u realizaciji manifestacije,
- podizanje kredibiliteta našeg studija kao ozbiljnog partnera u sličnim projektima,

- produljenje turističke sezone manifestacijom koja će se održati početkom lipnja ili krajem rujna,
- doprinos realizaciji Pule kao destinaciji kulturnog turizma.

Nakon definiranja cijele manifestacije i svih aktivnosti, potrebno je izraditi i financijski plan koji se zasniva na realnim ponudama firmi i partnera uključenih u realizaciji projekta. Studenti će, na taj način, naučiti da ukoliko im nedostaje financijskih sredstava za realizaciju projekta, moraju sami preuzeti više posla i odgovornosti ili mogu naći partnere koji mogu za neke protuusluge pomoći u realizaciji. Također mogu naučiti da svaki projekt ne mora završiti sa 0 kuna. Moguće je organizirati razne događaje tijekom godine za prikupljanje sredstava, a moguće je aplicirati projekt i na druge natječaje kako bi se sakupilo dovoljno novaca za realizaciju istog. Ukoliko studenti prikupe dovoljno novaca, mogu i sebi isplatiti honorar za uloženi trud.

Moj prijedlog za slijedeću generaciju koja bi mogla aplicirati projekt na “Javni poziv za financiranje programa, projekata, manifestacija i aktivnosti od interesa za opće dobro koje provode udruge na području Grada Pule-Pola za 2018. godinu” nazvao sam “Festival grožđa i vina 2018.”, a detaljan opis aktivnosti može se vidjeti u prilogu 1.

5.1 Sažetak projekta “FESTIVAL GROŽĐA I VINA 2018”

Udruga studenata Interdisciplinarnog studija Kultura i turizam Sveučilišta Jurja Dobrile iz Pule nositelji su ove manifestacije čije se održavanje predviđa 29. i 30. rujna 2018. godine u pulskoj Areni. Cilj ovog projekta je učenje studenata praktičnim vještinama u smislu osmišljavanja, planiranja i korištenja svih dostupnih resursa i partnera u organiziranju manifestacije. Ova manifestacija sadrži više komponenti. Na samom ulazu, goste bi dočekali domaćini odjeveni kao Rimljani kako bi dočarali atmosferu Pule u doba antike. Sajam vina i autohtonih istarskih proizvoda uz mogućnost degustacije bili bi prezentirani na platou Arene.

U sklopu ovog festivala, organizirati će se i 3 edukativne radionice na temu proizvodnje vina i to: u doba antike, na tradicionalan istarski način i suvremena proizvodnja vina. Ulaz na sajam za posjetitelje je slobodan, kao i za njihove kućne ljubimce. Posjetitelji koji žele prisustvovati edukativnim radionicama mogu to učiniti kupovinom čaše na samom ulazu, koja je ujedno i ulaznica u radionice. Osim čaše, na ulazu će se moći kupiti i komplet bonova za konzumaciju 3 čaše vina i jednog obroka u gastro zoni. Radionice će voditi studenti KIT-a na 4 jezika.

Partneri u ovom projektu su slijedeći: Grad Pula – Upravni odjel za kulturu (pomoć u koordinaciji manifestacije), Arheološki muzej Istre najmom prostora, Turistička zajednica Grada Pule promocijom događaja (besplatno), Udruga Vinistra informiranjem i angažmanom svojih članova, ugostiteljski objekti koji će spremati hranu u Gastro zoni, Pula Parking najmom štandova, studenti Instituta za poljoprivredu i turizam Poreč za pripremu radionica proizvodnje vina (u zamjenu za suradnju Institutu bi se ponudio bespaltan štand u zoni sajma za prodaju vlastitih proizvoda i promociju), učenici Strukovne škole Pula -smjer frizeri i krojači (u zamjenu za šivanje odjeće i izradu frizura Rimljanki školi bi se ponudio štand za vlastitu promociju), učenici Škole primjenjenih umjetnosti i dizajna (zadužena za uređenje prostora i kreiranje atmosfere po uputama studenata KIT-a, u zamjenu za promotivni štand u zoni sajma). Manifestacija će se najaviti u svim medijima putem press konferencije, a s obzirom da u to doba godine nema puno manifestacija, očekujemo da će mediji popratiti ovaj festival.

Manifestacija predviđa 2000 posjetitelja, a na bazi 1000 ulaznica (čaša) sastavljen je i financijski plan (Prilog 2).

ZAKLJUČAK

Prema podacima izloženim u ovom radu, a baziranim na temeljitim analizama provedenim od strane stručnjaka, a u cilju izrade strategija razvoja kulture i turizma u Gradu Pula za razdoblje do 2020., može se zaključiti da Pula ima sve preduvjete da postane prava destinacija kulturnog turizma.

Već sada postoje svi preduvjeti za ostvarenje tog cilja, na dobrobit svih građana ovog grada. Pula posjeduje bogatu kulturno povijesnu baštinu, posjeduje brojne institucije, udruge i druge aktere koji organiziraju brojne manifestacije tijekom cijele godine.

Usklađivanjem aktivnosti koje navedene strategije predviđaju do 2020. godine Pula zaista može postati Europska prijestolnica kulture.

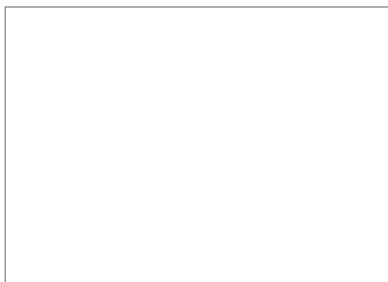
Interdisciplinarni studij Kulture i turizma Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli može biti važan i kvalitetan akter u tom procesu, osmišljavanjem i/ili realizacijom manifestacija koje bi se bazirale na strategijama razvoja turizma i kulture. Bilo u svojstvu nositelja projekta ili kao partneri, studenti ovog studija mogu znatno pridonijeti svojim znanjem, vještinama, entuzijazmom i energijom, pogotovo ako su organizirani i vođeni od svojih profesora.

Samo kvalitetnom uporabom brojnih resursa koje Pula ima, moguće je postići održivost razvoja kulturnog turizma i uravnoteženje ekonomskih, ekoloških i sociokulturnih učinaka turizma na području grada Pule. Na taj način Pula može postati grad kulture ugodan za život svim svojim građanima, slučajnim i pravim kulturnim turistima te postati prava Europska prijestolnica kulture 2020. godine.

LITERATURA

- MATIJAŠIĆ, R. (1996) *Antička Pula s okolicom*. 1. izdanje. Pula: Zavičajna naklada "Žakan Juri".
- JELINČIĆ, D. A. (2009) *Abeceda kulturnog turizma*. 2. izdanje. Zagreb: MEANDARMEDIA.
- KRIŽMAN PAVLOVIĆ, D. (2008) *Marketing turističke destinacije*. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Odjel za ekonomiju i turizam "Dr. Mijo Mirković"
- NAČINOVIĆ, D. (2012) *Pula, vidjeti Pulu i ponovo doći*. Pula: Histria Croatica
- RIČARDS, G. i PALMER R. (2013) *Uzbuđljivi gradovi*, Beograd: Clio
- TRAVIRKA, A. (2002) *Pula: povijest, kultura, umjetnička baština*, Zadar: Forum
- KRIZMANIĆ, A (ur.) (2005) *Pula: tri tisućljeća mita i stvarnosti*, Pula: C.A.S:H:

PRILOG 1. Opisni obrazac projekta "Festival grožđa i vina 2018."

JAVNI POZIV
za financiranje programa, projekata, manifestacija i aktivnosti od
interesa za opće dobro koje provode udruge na području Grada Pule-
Pola
za 2018. godinu

Obrazac opisa programa/projekta

Datum raspisivanja javnoga poziva: 30.12. 2017. godine

Rok za dostavu prijava: 30.01.2018. godine

Prijava na prioritetno područje:

(označite sa „X“ jedno područje na koje prijavljujete program/projekt):

- 1. ZAŠTITA OKOLIŠA
- 2. ZDRAVSTVO I SOCIJALNA SKRB
- 3. VETERINARSTVO
- 4. POTPORE MALIH VRIJEDNOSTI – PREDŠKOLSKI ODGOJ, OBRAZOVANJE, SPORT, SOCIJALNA SKRB I ZDRAVSTVO
- 5. KULTURA
- 6. CIVILNO DRUŠTVO
- 7. POTPORE MALIH VRIJEDNOSTI RAZNIH PRIORITETNIH PODRUČJA
- 8. POTPORE MALIH VRIJEDNOSTI – POLJOPRIVREDA I RURALNI RAZVOJ

Obrazac obvezno popunite korištenjem računala.

Označiti sa X jedno prioritavno područje na koje se prijavljujete

Oznaka prioritavnog područja	Prioritavno područje	Označiti sa x jedno prioritavno područje na koje se prijavljujete
1.	ZAŠTITA OKOLIŠA	
1.1.	more, otpad, zrak, edukacija	
2.	ZDRAVSTVO I SOCIJALNA SKRB	
2.1.	djeca i mladi, starije osobe i palijativna skrb, osobe s invaliditetom i djeca s teškoćama u razvoju	
3.	VETERINARSTVO	
3.1.	veterinarstvo	
4.	POTPORE MALIH VRIJEDNOSTI – PREDŠKOLSKI ODGOJ, OBRAZOVANJE, SPORT, SOCIJALNA SKRB I ZDRAVSTVO	
4.1.	projekti, aktivnosti udruga koje nije bilo moguće predvidjeti u redovnim aktivnostima projekata i programa a koji se odnose na: predškolski odgoj, obrazovanje, sport, socijalnu skrb, zdravstvo	
5.	KULTURA	
5.1.	dramska, filmska i scenska djelatnost	
5.2.	književno stvaralaštvo, knjižnična i nakladnička djelatnost	
5.3.	likovna i muzejsko - galerijska djelatnost	
5.4.	glazbena i glazbeno - scenska djelatnost	
5.5.	inovativne umjetničke i kulturne prakse	
5.6.	međunarodna suradnja	
5.7.	kulturni amaterizam	
5.8.	programi zajednice, gradske manifestacije	x
5.9.	logistička potpora	
5.10.	kultura mladih, programi i projekti mladih i za mlade, edukacija u području kulture, edukacijski projekti i programi	
6.	CIVILNO DRUŠTVO; VJERSKE ZAJEDNICE, NACIONALNE ZAJEDNICE I MANJINE, UDRUGE PROIZAŠLE IZ RATA I SINDIKALNE ORGANIZACIJE	
6.1.	nacionalne manjine	
6.2.	vjerske zajednice	
6.3.	udruge proizašle iz rata	
6.4.	sindikalne organizacije	
7.	POTPORE MALIH VRIJEDNOSTI RAZNIH PODRUČJA	
7.1.	odgoj i obrazovanje, kultura, tehnička kultura, sport, socijalna skrb, zdravstvo, razvoj civilnog društva, poljoprivreda i gospodarstvo	
8.	POTPORE MALIH VRIJEDNOSTI – POLJOPRIVREDA I RURALNI RAZVOJ	
8.1.	poljoprivreda i ruralni razvoj	

VRSTA	Označiti sa X
PROJEKT	
PROGRAM	
MANIFESTACIJA	x
AKTIVNOST	

OPĆI PODACI O PRIJAVITELJU PROJEKTA/PROGRAMA I PARTNERIMA			
OPĆI PODACI O ORGANIZACIJI – PRIJAVITELJU PROJEKTA/PROGRAMA I PARTNERIMA			
Naziv organizacije (prijavitelja)	Udruga KIT		
Adresa prijavitelja	Zagrebačka 30, Pula		
Ime i prezime osobe ovlaštene za zastupanje, funkcija ovlaštene osobe, adresa e-pošte, broj telefona	Nositelj kolegija Praktikum		
Godina osnutka organizacije	2017		
Broj žiro-računa i naziv banke (IBAN)	HRXXXXXXXXXX		
OIB (osobni identifikacijski broj)	XXXXXXXX		
RNO br. (broj u Registru neprofitnih organizacija)	XXXXXXXX		
Djelatnost(i) organizacije, sukladno Statutu	Organizacija manifestacija u cilju promocije kulturnog turizma		
Ukupan broj članova organizacije	40		
Broj članova s prebivalištem u Puli	20		
Broj planiranih zapošljavanja u 2018.	0		
Broj zaposlenih u 2017. godini	na određeno	0	na neodređeno
			0

3.	Je li vaša organizacija u sustavu PDV-a (označite sa "x")	da		ne	x
4.	Ukupno ostvareni prihod organizacije u 2017. godini (upišite iznos)	800,00 kn			
5.	Od toga ostvareno iz:				
	državnog proračuna)	kn			
	proračuna Grada)	kn			
	proračuna Županije)	kn			
	Sponzora)	kn			
	prihoda od članarine)	800,00 kn			
	prihoda iz EU fondova)	kn			
	sredstva dobivena obavljanjem gospodarske djelatnosti)	kn			
	ostali prihodi (navesti _____))	kn			
6.	Podaci o prostoru u kojem organizacija djeluje				
	vlastiti prostor (upisati veličinu u m2))	m2:			
	iznajmljeni prostor (upisati veličinu u m2 i iznos mjesečnog najma))	m2:40	kn:0		
	prostor općine/grada/županije/RH (upisati veličinu u m2 i iznos mjesečnog najma))	m2:	kn:		
7.	Ukupan iznos režijskih troškova u 2017.	0,00 kn			
8.	Izrađujete li godišnji izvještaj o radu? (označite sa "x")	Da	x	Ne	
	Ukoliko ste označili odgovor "Da", kome ga dostavljate i na koji način ga predstavljate javnosti?	Skupštini udruge			

9.	Ukupan iznos isplaćen za plaće za 2017.	0,00 kn
0.	Ukupan iznos isplaćen za honorare u 2017.	0,00 kn
PODACI O PROJEKTU/PROGRAMU		
I.		
Naziv projekta/programa		
GRAPES AND VINE FESTIVAL 2018 FESTIVAL GROŽĐA I VINA 2018		
Tijelo udruge koje je usvojilo projekt/program i datum usvajanja projekta/programa		
Skupština udruge KIT, listopad 2017		
Sažetak projekta/programa (ukratko predstavite osnovne informacije o projektu/programu kojeg prijavljujete)		
<p>Udruga studenata Interdisciplinarnog studija Kultura i turizam Sveučilišta Jurja Dobrile iz Pule nositelji su ove manifestacije čije se održavanje predviđa 29. i 30. rujna 2018. godine u pulskoj Areni. Cilj ovog projekta je učenje studenata praktičnim vještinama u smislu osmišljavanja, planiranja i korištenja svih dostupnih resursa i partnera u organiziranju manifestacije. Ova manifestacija sadrži više komponenti. Na samom ulazu, goste bi dočekali domaćini odjeveni kao Rimljani kako bi dočarali atmosferu Pule u doba antike. Sajam vina i autohtonih istarskih proizvoda uz mogućnost degustacije bili bi prezentirani na platou Arene.</p> <p>U sklopu ovog festivala, organizirati će se i 3 edukativne radionice na temu proizvodnje vina i to: u doba antike, na tradicionalan istarski način i suvremena proizvodnja vina. Ulaz na sajam za posjetitelje je slobodan, kao i za njihove kućne ljubimce. Posjetitelji koji žele prisustvovati edukativnim radionicama mogu to učiniti kupovinom čaše na samom ulazu, koja je ujedno i ulaznica u radionice. Osim čaše, na ulazu će se moći kupiti i komplet bonova za konzumaciju 3 čaše vina i jednog obroka u gastro zoni. Radionice će voditi studenti KIT-a na 4 jezika.</p> <p>Partneri u ovom projektu su slijedeći: Grad Pula – Upravni odjel za kulturu (pomoć u koordinaciji manifestacije), Arheološki muzej Istre najmom prostora, Turistička zajednica Grada Pule promocijom događaja (besplatno), Udruga Vinistra informiranjem i angažmanom svojih članova, ugostiteljski objekti koji će spremati hranu u Gastro zoni, Pula Parking najmom štandova, studenti Instituta za poljoprivredu i turizam Poreč za pripremu radionica proizvodnje vina (u zamjenu za suradnju Institutu bi se ponudio bespaltan štand u zoni sajma za prodaju vlastitih proizvoda i promociju), učenici Strukovne škole Pula – smjer frizeri i krojači (u zamjenu za šivanje odjeće i izradu frizura Rimljanki školi bi se ponudio štand za vlastitu promociju), učenici Škole primjenjenih umjetnosti i dizajna (zadužena za uređenje prostora i kreiranje atmosfere po uputama studenata KIT-a, u zamjenu za promotivni štand u zoni sajma). Manifestacija će se najaviti u svim medijima putem press konferencije, a s obzirom da u to doba godine nema puno manifestacija, očekujemo da će mediji popratiti ovaj festival.</p> <p>Manifestacija predviđa 2000 posjetitelja, a na bazi 1000 ulaznica (čaša) sastavljen je i financijski plan</p>		
Mjesto održavanja projekta/programa		
Pula, lokacija/lokacije: Pulska Arena		
5. Vrijeme održavanja (početak i završetak održavanja projekta/programa)		

29.-30. rujna 2018.		
Ukupan iznos potreban za provedbu projekta/programa:	160.000,00kn	
1. Iznos koji se traži od Grada Pule za provedbu programa/projekta	30.000,00kn	
2. Je li za provedbu prijavljenog projekta/programa već zatražen ili osiguran iznos iz javnih izvora (gradova, županija, fondova Europske unije ili od drugih donatora)		
Da	Ne ☒	
Ako je odgovor na prethodno pitanje da, popunite odgovarajuće stupce (dodati nove retke po potrebi)		
	Zatraženi Iznos u kunama i lipama za 2018. godinu	Odobreni Iznos u kunama i lipama za 2018. godinu
Sredstva Istarske županije		
Ostali proračuni		
Sredstva sponzora i donatora		
Međunarodne zaklade i fondacije		
Sredstva iz ostalih izvora (navesti izvor): _____		
Sveukupno		
7. Tko su izravni korisnici obuhvaćeni programom/projektom, njihov broj i struktura (npr. po dobi, spolu i sl.)		
4. Studenti Interdisciplinarnog studija Kulture i turizma		
5. Grad Pula		
6. Indirektni korisnici – ostali davatelji usluga vezani uz manifestaciju		
8. Opišite ukratko očekivani utjecaj projekta/programa – na koji će način projekt utjecati na ciljanu skupinu i krajnje korisnike u dugoročnom razdoblju, koji utjecaj u području relevantnom za ovaj natječaj ima projekt/program organizacija te mjerljive rezultate koje očekujete po završetku provođenja vašeg projekta/programa		
<ul style="list-style-type: none"> — praktična edukacija studenata u organiziranju manifestacija, — upoznavanje studenata sa lokalnim resursima koji mogu pomoći u realizaciji manifestacije, — podizanje kredibiliteta našeg studija kao ozbiljnog partnera u sličnim projektima, — produljenje turističke sezone manifestacijom koja će se održati početkom lipnja ili krajem rujna, — doprinos realizaciji Pule kao destinaciji kulturnog turizma. 		
9. Detaljan, konkretan i jasan opis projekta/programa (po potrebi proširite tablicu, najviše dvije stranice teksta)		
Manifestacija predviđa veći broj aktivnosti:		
1. Ulazna zona Na samom ulazu u Arenu, goste će dočekati djevojke i mladići odjeveni poput Rimljanki i Rimljana (studenti KIT-a) kako bi na samom ulazu dočarali atmosferu antičkog doba. Gosti koji žele konzumirati ponudu na sajmu i prisustvovati radionicama umjesto ulaznice kupuju čašu (50 kn) na kojoj će biti ugravirano ime ove manifestacije. Uz čašu, koja služi kao ulaznica u radionice proizvodnje vina moći će se kupiti i bon (u 4 dijela) od 50 kuna za 3 čaše vina i jedan obrok u gastro		

zoni. Ovi će se bonovi naknadno refundirati ugostiteljima koji su poslužili posjetitelje. Kako bi se povećao broj posjetitelja omogućiti će se i besplatan ulaz građanima i turistima koji žele samo prošetati i pogledati manifestaciju, ali ne žele ništa konzumirati i ne žele pogledati radionice. Dozvoljen je i ulaz ljubimcima (pet friendly festival), također u cilju povećanja broja posjetitelja.

2. Sajam vina

Na ravnom pješčanom dijelu Arene postaviti će se 20 štandova (Pula parking je vlasnik štandova) koji će se unajmiti proizvođačima vina (50% štandova) i proizvođačima tradicionalnih istarskih proizvoda (50% štandova) sa što raznovrsnijom ponudom. Uz predočenje bona za konzumaciju gost će moći degustirati 3 vrste vina kod raznih proizvođača. Štandovi su prodajnog karaktera za sve posjetitelje. U zoni sajma šrisutne su i hostese (studenti KIT-a obučene u Rimljanke) u cilju davanja informacija.

3. Gastro zona

Gastro zona podrazumijeva jedan veći štand sa više kuhara i konobara sa ponudom od maksimalno 5 vrsta jela. Sva jela imaju jedinstvenu cijenu, a posjetitelji koji su kupili komplet bonova na ulazu, imaju pravo na konzumaciju. Na gastro štandu smiju se prodavati i bezalkoholna pića, kako se ne bi stvorila konkurencija štandovima sa vinom. Studenti KIT-a pomažu u distribuciji hrane i održavanju prostora u gastro zoni.

4. Radionice proizvodnje vina

Predviđene su 3 radionice proizvodnje vina koje će biti otvorene za posjetitelje koji su kupili čašu te im ona služi i kao ulaznica. Radionica će započeti svaki puni sat na različitim jezicima. Tako npr. u 10 sati radionica na hrvatskom jeziku, u 11 sati na talijanskom jeziku, u 12 sati na engleskom jeziku, a u 13 sati na njemačkom jeziku, i zatim u 14 sati započinje novi ciklus na svim jezicima. U ostale 2 radionice, vođenje na određenom jeziku bi se uskladili na način da posjetitelj može sudjelovati na sve 3 radionice (da nema poklapanja).

Radionice proizvodnje vina kao i sve potrebne rekvizite pripremili bi studenti Poljoprivrednog fakulteta u Poreču, a studenti KIT-a pripremiti će audiovizuelnu prezentaciju pojedine radionice. Studenti KIT-a vodili bi i prezentaciju na licu mjesta na raznim jezicima.

Nazivi radionica:

– Proizvodnja vina u doba Rima : u podrumu Arene su trajni eksponati predmeta koji su se koristili za proizvodnju vina u antičko doba što već čini odličnu kulisu za prezentaciju proizvodnje vina iz tog doba. Svi akteri bi bili obučeni kao Rimljanin, a podrum bi bio pun grožđa, predmeta i začina koji su Rimljanik koristili za proizvodnju vina.

U jednoj amfori ili bačvi držalo bi se upravo tako pripremljeno vino koje bi posjetitelji mogli degustirati. U prostoru bi postojala jedna audiovizuelna prezentacija cijelog procesa, prethodno pripremljena (studenzi KIT-a).

– Proizvodnja vina u istarskim selima (na tradicionalan način)

Na razini sajma montirao bi se jedan objekt koji imitira vinski podrum, prepun grožđa, drvenih bačvi, brenti i ostalih predmeta koje je istarski seljak koristio do prije 20 godina, za proizvodnju vina. Studenti Poljoprivrednog fakulteta iz Poreča bi pripremili sve potrebne rekvizite kao i vino koje bi se držalo u drvenoj bačvi, a posjetitelji bi ga mogli degustirati. Studenti KIT-a bi bili zaduženi za audiovizuelnu prezentaciju ovog procesa kao i za vođenje radionica na svim jezicima. Bili bi odjeveni u tradicionalnu istarsku narodnu nošnju.

– Proizvodnja vina na moderan način

Na razini sajma montirao bi se jedan objekt koji sa svim svojim elementima imitira moderan vinski podrum u kojem se vino proizvodi po modernim principima. Za scenografiju i proizvodnju takvog vina bili bi zaduženi studenti Poljoprivrednog fakulteta iz Poreča, a za audiovizuelnu prezentaciju cijelog procesa kao i za vođenje radionice na svim jezicima, studenti KIT-a. Vino pripremljeno na ovaj način, čuvao bi se u inox bačvi i služio bi za degustaciju. Volonteri ne bi morali biti posebno odjeveni.

10. Odgovorna osoba za provedbu projekta/programa (Voditeljica / voditelj projekta/programa, upišite ime i prezime, krati opis dosadašnjeg iskustva i kvalifikacije)	Nositelj kolegija "Praktikum"		
11. Broj volontera koji sudjeluju u provedbi projekta/programa	40		
12. Broj volontera uključenih u edukacijski program	40		
13. Opis aktivnosti koje će volonteri provoditi u provedbi projekta/programa	<ol style="list-style-type: none"> 1. osmisliti i razraditi ideju za manifestaciju 2. napisati program manifestacije 3. izrada financijskog plana 4. prijava na natječaj 5. osigurati suradnju s partnerima 6. organizirati manifestaciju 		
14. Broj zaposlenih osoba koje sudjeluju u provedbi projekta/programa	0		
15. <u>Kratak</u> opis iskustava, postignuća i sposobnosti organizacije – prijavitelja da samostalno ili u suradnji s partnerskim organizacijama provede predloženi projekt/program (navedite prijašnje i sadašnje aktivnosti/projekte/programe koje organizacija - prijavitelj i partneri provode, koji utjecaj u području relevantnom za ovaj natječaj imaju aktivnosti organizacija prijavitelja i partnera, s kim organizacije prijavitelja i partnera surađuju u provedbi svojih aktivnosti, tko je do sada financirao/donirao/sponzorirao aktivnosti organizacija)			
Udruga nema iskustava u organiziranju sličnih manifestacija jer se tek osnovala. Nositelj projekta je iskusan profesor iz područja kulture i turizma.			
16. Provodi li se projekt/program u partnerstvu?	Da	X	Ne
Ako je odgovor na prethodno pitanje da, popunite odgovarajuće stupce (dodati nove retke po potrebi)			
Naziv i adresa Partnera	-Grad Pula, Forum 1, 52100 Pula -Arheološki muzej Istre, Carrarina ulica b.b., 52100 Pula -Udruga Vinistra, Carla Huegessa 8, 52440 Poreč -Pulaparking d.o.o., Prilaz kralja Salamona 4, 52100 Pula -Turistička zajednica Grada Pule, Forum 3, 52100 Pula -Institut za poljoprivredu i turizam Poreč, Ulica Carla Huguesa 8, 52440 Poreč -Strukovna škola Pula, Zagrebačka ulica 22, Pula		
17. Zašto je došlo do povezivanja s partnerskom organizacijom	Aktivnosti pojedinog partnera su opisane u detaljima aktivnosti.		
18. Opišite na koji način planirate uključiti građane u aktivnosti projekta/programa te informirati širu javnost o tijeku provedbe i rezultatima projekta/programa			
Putem masovnih medija, organiziranjem press konferencije.			
III. VREDNOVANJE REZULTATA			
1. Opišite na koji će se način izvršiti praćenje i vrednovanje postignuća rezultata projekta/programa			

Dodijelom anketa posjetiteljima.
Brojanjem posjetitelja.

IV. ODRŽIVOST PROJEKTA/PROGRAMA

1. Opišite planira li se i na koji će se način osigurati održivost projekta/programa nakon isteka financijske podrške Grada Pule. Bez podrške Grada Pule nije moguće održati projekt.

PRIJAVI NA JAVNI POZIV **PRILAŽEM** SLJEDEĆU PROPISANU OBVEZNU DOKUMENTACIJU:

U TISKANOM OBLIKU U JEDNOM PRIMJERKU

r.br.	Dokazi i prilogi koje prilažem uz prijavu	označi sa x
1.	popunjen, potpisan i ovjeren Obrazac opisa programa/projekta (na propisanome obrascu - Obrazac 1),	
2.	popunjen, potpisan i ovjeren Obrazac proračuna programa/projekta (na propisanome obrascu - Obrazac 2),	
3.	Izjavu o nepostojanju dvostrukog financiranja programa/projekta (na propisanome obrascu - Obrazac 3),	
4.	Izjava o partnerstvu ukoliko se projekt/program provodi u partnerstvu (na propisanome obrascu – Obrazac 4),	
5.	Presliku Izvatka iz Registra udruga Republike Hrvatske ili ispis Izvatka sa web stranica Registra koji nije stariji od 90 dana od datuma prijave na ovaj Javni poziv,	
6.	Presliku Izvatka iz Registra neprofitnih organizacija ili ispis Izvatka sa web stranica Registra koji nije stariji od 90 dana od datuma prijave na ovaj Javni poziv,	
7.	preslika važećega statuta udruge	

Napomena:

Obrasce 1., 2., 3., 4. Potrebno je popuniti na računalu, potpisati i ovjeriti pečatom prijavitelja.

U potpunosti ispunjena, potpisana i ovjerena Prijava u papirnatom obliku sa svim obveznim prilogima podnosi se u zatvorenoj omotnici osobno ili kurirom (predaja u pisarnici Grada Pule, Stara Tržnica 1, 52 100 Pula) ili preporučenom pošiljkom na adresu:

Grad Pula, Forum 1, 52 100 Pula

Na omotnici prijave mora biti naznačeno: „Javni poziv za udruge “.

Istovjetna prijava ali bez obveznih priloga (samo Obrazac opisa programa ili projekta - Obrazac 1 te Obrazac proračuna programa ili projekta - Obrazac 2), podnosi se obvezno i u elektronskom obliku slanjem na e-mail adresu PJP@pula.hr

Prijave koje nisu dostavljene u roku određenom Javnim pozivom i koje nisu sačinjene sukladno Javnom pozivu i Uputama za prijavitelje neće se razmatrati.

Ime i prezime voditelja/voditeljice programa

MP

Ime i prezime osobe ovlaštene za zastupanje

Potpis

Potpis

U

,

201_.

PRILOG 2. Financijski obrazac projekta "Festival grožđa i vina 2018."

SAŽETAK

Ovaj rad objašnjava koliko kultura može utjecati na razvoj grada Pule kao turističke destinacije, koje kulturne resurse grad Pula posjeduje, te kako njima racionalno raspolagati, da bi se grad i dalje turistički razvijao. Poslije sunca i mora, kultura je najvažniji faktor, te izrazito jaki “adut” za razvoj turizma grada Pule. Postoje svi preduvjeti da grad Pula postane Europska prijestolnica kulture 2020. godine, s obzirom na svoju bogatu i različitu povijest (Rimski i austrougarski spomenici kulture). Dakako postoji još dosta neiskorištenog potencijala za svrhu razvoja kulturnog turizma, kao što su npr. Sveta Katarina i Muzil. Bez obzira da li su kulturološki resursi iskorišteni ili neiskorišteni oni zahtjevaju racionalnu i održivu upotrebu. Drugi problem kojeg je potrebno riješiti u gradu Puli je sezonalnost, jer se kulturološke manifestacije održavaju samo tijekom turističke sezone. Potrebno je osmisliti i provesti manifestacije i izvan turističke sezone, kako bi se privukao veći broj posjetitelja, ostvarila veća konkurentnost na turističkom tržištu, te samim time bi i grad Pula dobio na “živosti”, te tako povećao svoje šanse da postane Europska prijestolnica kulture 2020. godine

SUMMARY

This bachelor thesis explains the influence of the culture on the further development of the town of Pula, as a touristic destination, what cultural resources town of Pula contains, and how to use them in a rational way to develop the future tourism of the town. After sun and the sea, the culture is the most important factor for the touristic development of the town of Pula. The town of Pula has all the prerequisites to become the European Capital of Culture in the year 2020, because of its rich and various history (Roman and Austrohungarian cultural monuments). There is also a lot of unused potential, that can be used to develop the cultural tourism. Regardless if the cultural resources are used or still unused, they require rational and sustainable use. Another issue in the town of Pula that must be solved is seasonality, because all the touristic manifestations are held during touristic season. Manifestations must be held outside the period of touristic season as well, so more visitors can come to Pula, Pula can be more competitive on the touristic market, and the town could become more "liveliness" and improve its chances to become the European Capital of Culture 2020.